

Milan Kundera

Směšné

lásky

Tři melancholické anekdoty

Československý spisovatel

Praha 1965

Já truchlivý bůh

Vy říkáte, že jste viděl na konzervatoři posluchačku zpěvu, překrásnou dívku s dítětem? To je půvabná náhoda... Jste tu v Brně den a už se dotýkáte, byť jen pohledem, zajímavých zdejších příhod. To dítě je krásný kluk, všiml jste si?

Mám v tom dítěti ostatně prsty. Ne, proboha, nemyslete si, že jsem jeho autorem. To nejsem — bohužel. Rád bych tu byl autorem, a to třeba i bez jakýchkoli nároků na slávu a uznání, jen z čiré radosti z tvorby. Spokojil bych se i s autorstvím docela anonymním. Ale nejsem. Jsem tu pouhý muž v pozadí, jakýsi zprostředkovatel radosti, poslíček fortune, bohyně, kterou jsem sám vymyslel pro dva milence. Tedy vlastně, nejsem-li autorem dítěte, jsem autorem příběhu. Nikoli jako spisovatel, nýbrž jako žijící a nepíšící člověk. Nepíšu, nýbrž *žiju*, a pohrdám, upřímně řečeno, autory příběhů psaných na papír, pohrdám těmito upocenými opisovači života. Zbožňuji zato autory příběhů žitých v životě. Sám se mezi ně počítám. V životě jsou totiž dva druhy lidí: autoři života a figury života. Jedni uskutečňují v životě plány a nápady své vlastní fantazie, druhí jsou nástrojem těch prvních. Jedni žijí, druhí, abych tak řekl, jsou žiti. Jedni v životě hrají text jimi samými vytvořený, druhí hrají text, jež nevytvořili. Vy nemyslíte? Vám se zdá, že přeháním, ale já si myslím, že mám pravdu, a že je to docela skromná pravda. Tak skromná, že se ji nejen odvažuju říkat, ale možná, že bych se ji odvážil i napsat, kdybych byl spisovatelem psaných příběhů,

protože obliby docházejí, račte vědět, jen pravdy velmi skromné, nebo přesněji: nenápadné a běžné.

Unavuju vás úvahami. Tu slečnu — ano, to je slečna, to není vdaná paní, to jste nepochopil? — tu slečnu jsem už dávno znal a velmi se mi líbila. To ostatně nemusím ani zdůrazňovat — viděl jste ji. Učila se na konzervatoři zpívat. Nevím už jak, dostal jsem se do společnosti těch dívek a poznal jsem je trochu. Mladé zpěvačky jsou ženy přebývající v nejvyšších poschodích nadějí. Už od čtrnácti let dotýkají se svými sny hvězd slávy. Žijí tak vysoko, že jsou jako nebeštanky. A protože jsou nebeštanky, nestačí a nemohou pak ani využít některých výhod, které poskytuje jen země: například vzdělání.

Nuže, mladé zpěvačky a mladé umělkyně snad vůbec přebývají v nejvyšších poschodích nadějí, a protože dívky bývají krotké, cítí se tam brzy jako doma, povalují se tam po gauči, pouštějí si tam rádio, dělají tam hlasová cvičení a pak se rozloží do oken a dívají se z toho nejvyššího poschodí naděje dolů do ulic, a vidouce nás dole, hluboko v kaňonu skutečného města, žduchají se lokty a chichotají.

Pokoušel jsem se kdysi o tu slečnu, o které jste mi vyprávěl. O tu překrásnou blondýnu s tak neuvěřitelnou uměřeností proporcí, která mi přivádí na mysl neodbytnou myšlenku o naprosté lhostejnosti přírody vůči věcem ducha. Řekněte mi, proč právě tato blondýna představuje tak jedinečný vzor lidské krásy? Jaký podivný a zruďný rozmar.

Ale nebudu zdržovat úvahami, na něž vy jistě znáte velmi samozřejmou odpověď ještě dříve, než je vůbec vyslovím. Nuže, pokoušel jsem se o tuto dívku, a to všemožně. Dělal jsem bůhvíco, aby se smála, nosil jsem jí květiny a pak jsem zjistil, že je ukazovala svým spolužačkám a předstírala jim, že je má od pana Lambrechta, to je tenorista brněnské opery, chlapík s tupou tváří, ale hlasem jako pozoun posledního soudu. Dělal jsem věci, za něž se stydím a jež mne naprosto nejsou důstojný. Ale vy to znáte, když člověka pojme touha, když ho nabodne na svůj rožen a začne opékat, je pomyšlení na důstojnost to tam.

Snížil jsem se natolik, že jsem slečně nabídl své skromné schopnosti klavíristy amatéra a sloužil jí jako její soukromý korepetitor. Ach, to si nedovedete představit, jaká je to nekonečná otrava. Slečna pěla árii z Rusalky a já ji doprovázel na klavír. Předtím jsem se to tři dny pracně učil a pak jsem dělal, že to hraju z listu, aby mě slečna aspoň trochu obdivovala; ale žel, neobdivovala, nýbrž si jen poručila napříště jakési jiné zpívání o nic zajímavější a zábavnější nežli ten Dvořák, který, jestli mi to odpustíte, mne nudí stejně jako například nedělní odpoledne u řeky anebo pohled na nejkrásnější pohlednici z Alp.

No prosím, prosím, já to odvolám, budete-li na tom trvat. Ale o tom jsem stejně mluvit nechtěl. Chtěl jsem vám jen říci, že ze mne ta slečna jistou dobu dělala hlupáka a že kromě té nesmírné radosti doprovázet ji na klavír a kupovat květiny, které prohlašovala za dar pana Lambrechta, nedošel jsem žádných úspěchů, takže se nestalo, než co se musilo stát, když jsem na jedné naší společné procházce shořel docela a definitivně. Shořel jsem na její jméno. Její jméno byl můj konec. Jak se jmenovala? To jsem vám ještě neřekl? No ovšem, vyhýbám se tomu jménu jako čert kříži a mluvím o ní raději jako o „té slečně“. Jmenovala se Jana. A tehdy na té vycházce, o níž jsem se vám zmínil jako o osudné, jsem ji díky svému neblahému sklonu k žertování oslovil: „Jano z Arcu!“ Podívala se na mne pyšně a řekla: „Co to má být?“ Opakoval jsem v domněnání, že jsem špatně artikuloval: „Jano z Arcu!“ Řekla: „Co je to ark?“ Byla, jak vidíte, nebesky nevinná a já nevím, proč mne to vedlo k tomu, abych jí vždycky namluvil první nesmysl, který mi přišel na rozum: „Ark je, Janičko, francouzsky park.“ „Aha...“ řekla a zamyslela se. „A proč bych měla být z parku?“ „Tak se, Janičko, říkávalo všem slečnám, které mívaly svá pracoviště v městských parcích. Mužové, kteří jim dali občas vydělat, znali je jenom podle křestního jména, Elen, Jana, Eliška, Mařka. A protože slušným mužům bylo nepříjemné říkat jim jen tak, přidávali ke křestnímu jménu ještě

přídomek ,z parku'. Takže to pak znělo jak jména šlechticů: Elen z parku! Mařko z parku! Jano z parku! A právě ta Jana z parku se stala zvláště slavná a věšla do historie." Přisahám vám, že jsem jen tak kecal. Ale Janička zůstala jako zkamenělá: „Tak ty chceš říct, že jsem k?" Byla tak slušná, že mohla říci jen začáteční písmeno toho strašného slova.

„Ale proboha, Janičko, co by mne k tomu opravňovalo ? Ty a k! Vždyť ty jsi pravý opak k! Co bych za to dal, kdybys byla k! Přinášel bych ti polovinu svého platu!" Domníval jsem se, že si tímto vyznáním, jemuž přece nechyběla dávka jistého vtipu, Janičku znovu nakloním, leč mýlil jsem se, nechala mne stát na cestičce a rychle se vzdalovala.

Adolfe z parku, co teď? Na nic jiného jsem nepřišel, než že jsem odešel z parku, který mne připravil o mou Janu z Arcu. A když jsem tak šel po brněnských ulicích, vidím jít před sebou pěknou brunetu. A když už tak za ní chvíli jdu, oslovím ji: „Dívám se na vaše nohy, slečno. Jsou tak krásné, že lituji, že je máte jen dvě." Zasmála se. Já jsem pak řekl několik dalších žertíků, ona také něco řekla, já jsem se zasmál, ona se zasmála, a ještě tentýž večer jsem byl se slečnou v kině, po kině ve vinárně a po vinárně v mém mládeneckém pokojíku.

Moje bruneta byla stejně přístupná, jako byla slečna z konzervatoře nepřístupná, a co do tělesné krásy stála jen o několik málo stupňů pod ní. A přece těch několik málo stupňů způsobovalo, že jsem nebyl se svou konzervatoristkou tak zcela vyrovnán. Pochopil jsem sice, že utrácím zbytečně čas, a nechal jsem korepetování i kupování květin, ale zůstala ve mně jakási tenká jizvička, která se každou chvíli jemně zaněcovala a upozorňovala mne na sebe. Věděl jsem, že nepadlo dosud poslední slovo mezi mnou a slečnou Janou.

Zatímco jsem trávil jakž takž své dny se slečnou brunetou, seznámil jsem se s přítelem, o němž bych mohl vyprávět velmi mnoho příhod, ale musím se jich vzdát, protože mé vyprávění by

ztratilo spád a kompoziční sevřenost. Tento můj nový přítel byl Řek. Udělal jsem pro něho, co jsem mohl, a on mi to, kde mohl, oplácel. Stejně vám řeknu, že pořádný lidský vztah je možný jenom mezi mužem a mužem, vztah bez sobectví, nároků a žárlivosti, s upřímnou obětavostí a bezelstnou přízní. Řek byl výborný chlapík. Bývalý partyzán, byl zraněn a dostal se sem do Čech. Pracoval tu v továrně, pracoval jako čert, ale oslaben po zranění, dostal souchotiny. Dlouho se léčil a nakonec přišel do důchodu, přestože byl jen o pár let starší než já. Mezitím se naučil velmi dokonale lenošit. Když mi řekl, že byl kdysi úderníkem, nechtěl jsem mu věřit. Pak jsem to pochopil: vášnivě pracoval a vášnivě lenošil. Poznal život z obou těchto základních a nejkrásnějších stránek. V době, když jsem ho poznal, vychutnával ovšem už výhradně jen tu druhou stránku. Bloumal po ulicích Králova Pole, sem tam zašel na pivo, a když už neměl kde bloumat, sedl si doma na stoličku a dělal z drátků a celuloidu různé figurky a krabičky a stojánky, jak se to naučil v sanatoriu, kde těmito předměty uplácel sestřičky.

To víte, že člověk, který není štván prací a jemuž spadne do klína náhle a nečekaně několik lenošných let, má dost času myslit na slečny a paní. Často mi u piva vyprávěl o svých toulkách a já jedenkrát, když tak spolu sedíme, ucítil jsem jakési drobné zasvědění uvnitř své duše. Byla to jizvička po slečně Janě. „Apostolku," povídám, „mám pro tebe dárek." „Ale, Adolfsku, jaká dárek?" „Mám pro tebe překrásnou holku, takovou, jakou jsi ještě tady v Čechách, ale ani nikde jinde neměl." Není krásnějšího daru, jež může dát muž muži, než žena. Apostolek pro mne udělal mnoho. Obětavě. Cítil jsem se být jeho dlužníkem. A on se cítil být mým dlužníkem, a to je tak správné, tak to má být mezi přáteli. Mělo by to tak být i v lásce, leč tam to bývá většinou naopak, tam se obvykle oba cítí být věřiteli, a to je pak špatné a smutné.

Můj přítel se zdráhal, když jsem mu nabídl tento krásný dar, ale věděl jsem, že to zdráhání je spíš jakási mazlivá radost. „Ale Adolfsku, jak to chceš udělaty, aby ten slečna na mne..."

„Apostolku, to nebude tak těžké. Poslouchej, jak jsem to vymyslel.“ Dali jsme si ještě jedno pivo a sklonili hlavy proti sobě. Apostolek naslouchal. Namítal a pak se zase dal přesvědčit. Vyřkl nové pochyby, ale nakonec mi podal ruku a řekl: „Adolfku, tak ten ruka na to.“

Byla neděle. V neděli vždycky chodívala slečna Jana do kavárny Bellevue. To proto, že tam v tutéž dobu chodilo několik zpěváků z brněnské opery na kávu. Slečna Jana a několik jejích spolužaček chodilo tedy na kávu v tutéž dobu a zpěváci jim nedbale odpovídali na pozdrav. Slečny se pak mezi sebou bavily: „Ten Lambrecht má beztak fond.“ „Ale tomu Baslerovi to sedí kdesi v krku.“ „Je vyřvanéj.“ „Mně to dnes nezpívalo.“ „Ale ta Urbanová byla včera hezká v Aidě.“ „Měla krásný šaty.“ „Mně se nelíbily. Byla v nich tlustá.“ „Holky, já jsem strašně tlustá. Co mám dělat?“ „Ale di, co bych měla dělat já.“ Nuže, byla neděle a rozhovor shora uvedený měl se znovu konati ve čtyři hodiny v prostorách kavárny Bellevue, což znamená krásná vyhlídka.

Byla neděle a já jsem už den předtím vypůjčil od jiného přítele, který je znám svou výstřední elegancí, překrásné kostkované sako, nylonovou bílou košili a motýlka. Ve tři hodiny přišel ke mně Apostol. Bránil se, když jsem mu nařídil, aby se převlékl. Tvrdil, že má šaty dost hezké. „Tady nejde, Apostolku, o hezkost. To musí mít speciální glanc. To musí být kostkované sako a žádné jiné. A právě tyhle kalhoty a žádné jiné. Jen se pěkně svlékej.“ „I košili?“ „I košili.“ Apostol se smál a oblékal. Vypadal ohromně. Stejně jsem vám ho zapomněl vypodobnit, n lak to opomenutí při této příležitosti napravím. Můj přítel Hek má husté černé vlasy, černé oči, prostě vypadá přesně jako Rek. Mám ho ještě víc vy- podobňovat? V půjčených šatech, bílé košili a s motýlkem vypadal jako italský dandy jdoucí právě na sklenku dubonettu do nej dražší vinárny v přímořských lázních na Sicílii. Rekl-li jsem, že Apostol vypadal jako italský dandy jdoucí na sklenku dubonettu, musím doplnit, že tak vypadal, jen když jste ho vnímali v jeho nepohnutí. Jeho chůze byla beznadějně klátivá a příliš mile dělnická. Ale tento rozdíl mezi

chůzí a oblečením nebyl natolik podstatný, aby ohrozil zdar našeho díla.

Ve čtyři hodiny jsme vešli do Bellevue. Připadal jsem si jako muž vedoucí po svém boku výstřední krasavici. Několik stolů se po nás ohlédlo. Ano, byl to především stůl, kde seděla Jana a její dvě kolegyně. Nevšimavě jsme prošli a usedli u malého stolku u okna. Měli jsme krásnou vyhlídku na stanici tramvaje, špinavý chodník a chodce. Kavárna se nejmenovala nadarmo Bellevue.

Asi po pěti minutách jsem se zvedl a přišel k Janinu stolku. Pozdravil jsem. Slečny shovívavě odpověděly. Povídám: „Janičko, jdu za tebou.“ „Ale di,“ řekla Janička. „Protože by tě to možná zajímalo,“ pokračoval jsem. „Je tu se mnou dirigent athénské opery, Rek. Byl v západním Německu na koncertním turné a vrací se přes Československo. Je tady docela soukromě. Chce si v Brně prostudovat partituru Janáčкова Osudu.“

Zdálo se mi, že je přede mnou stůl U tří zkamenělých kačen. Nevím, jestli na vás taky působí kačenky tak roztomile jako na mne. Husy ne. Všimněte si hus! Husa, zejména svým zobákem, zosobňuje hloupost, a to hloupost autoritativní. Kdežto kačenka, a opět zejména svým zobákem, zosobňuje hloupost nevinnou a dojemnou. Střídavě, co jsem ji znal, nazýval jsem Janičku husou a kačenkou. Dnes, kdy jsem stoupal vzhůru po svahu pomsty, stal jsem se lítostivějším a smířlivějším a chápal jsem ji jako kačenku.

„Jak jsi se k němu dostal?“

„Ale to víš, jazykové potíže. Pan Apostol Achilles zná jen italsky a řecky. A já trochu řecky umím.“

„Ty umíš řecky?“ udiveně se ptala Jana.

„Vidíš, ty to ani nevíš. To je ostuda. A znávala jsi mne přece trochu.“

„Nikdy jsi nic neříkal. Jak jsem to měla vědět!“

Měl jsem jí v té chvíli skutečně za zlé, že se o nic nezajímala než o sebe a že ani nevěděla, že umím řecky. Vidíš, říkal jsem si, egocentrická holka. Buď rád, žes ji nechal být. Vzápětí jsem si ovšem uvědomil, že jsem ji jednak nenechal já, nýbrž ona

mne, jednak že vlastně řecky neumím, a že tedy Jana za nic nemůže. Ale přesto, obžaloval jsem ji znovu, kdybych uměl řecky jako Homér, stejně by to nevěděla, protože na celém světě nevidí než samu sebe a neslyší nic než tóny svých hlasových cvičení.

ftekl jsem jí zdvořile: „Jestli chceš, Janičko, pojď si k nám na chvíli sednout. Můžeš se leccos dovědět.“

„Hm..." řekla Jana a uvedla několik důvodů, o nichž věděla, že budou vyvráceny: „Ale jak se s ním domluví?"

„Budu vám tlumočit.“

„Ale to já nemůžu. Vždyť se s ním neznám.“

„Seznámím vás.“

„A třeba ho budu otravovat.“

„Ale kdepak, on bude rád, když se seznámí s krásnou dívkou.“

Jana už zvolna vstávala. Rozhlížela se nesměle a pyšně zároveň. Poblíže byl stůl, kde pil svou kávu Lambrecht. Ano, opravdu. Lambrecht zvedl hlavu od kávy a díval se roztěkaným, nepřítomným pohledem na Janu. Jana byla šťastna a šla se mnou.

Chodil jsem naštěstí na klasické gymnasium. Od kvinty je tam stará řečtina jako povinný předmět. Zuřil jsem, že se jí musím učit. Neviděl jsem v tom žádný užitek. Skutečně jsem v životě starou řečtinu nepotřeboval a zapomněl jsem ji zcela s výjimkou asi desítky slov, jež se mi zadřela v paměti. A hle, přišel den, kdy čtyři roky otravného gymnasiálního učení obdržely svůj smysl a byly vykoupeny. Existuje zřejmě přece jen nějaký řád věcí, který praví, že nic není na světě zbytečné a že každé sémě jednou vzklíčí.

Přistoupiv k stolu přítelovu, pravil jsem: „To je, Janičko, mistr Achilles Apostolos. Ejnaja gar estin Jana Ma- látová.“

Apostol vstal a podával Janičce ruku. Rekl přitom jakási řecká slova, jimž jsem samozřejmě, nemusím to snad zdůrazňovat, nerozuměl.

„Mistr říká, že je velmi šťasten," povídám Janičce.

Janička se zapýřila a sedla si na mou židli. Musil jsem si

vypůjčit od sousedního stolu jinou a přisedl jsem.

Janička se velmi pýřila. Apostolek se na ni usmíval.

„No, Janičko, nestyd se. Mistr je velice skromný. Jak vidíš, je mlád, a už je šéfdirigentem athénské opery.“

„Zeptej se mistra,“ povídala Jana, „jak se mu líbí v Brně.“

Obrátil jsem se na Apostola: „Ho makrobos ofthakoj Brno?“

Apostol řekl několik řeckých slov a já jsem tlumočil: „Mistr říká, že se mu tu velice líbí, avšak od chvíle, kdy vidí tebe, zdá se mu Brno krásnější než Neapol, na jejíž pláži často ve svém dětství jezdil.“

Janička byla rudá jako krocaní zadek. Ale neskláněla oči.

Apostolek řekl opět řecká slova.

Rekl jsem: „Mistr se tě ptá, čím se zabýváš.“

„Učím se zpívat,“ řekla Janička.

Rekl jsem Apostolovi: „Makros kantaté.“

Apostol zvedl udivené oči a opět zamumlal jakousi řeckou větou. Bůhví jakou větu to pořád říkal. To už zůstane pro mne tajemství. Říkal vlez mi na záda, říkal nějakou řeckou rozpočítávanou, co asi tak říkal? Nedovím se to, a proto ani vy se to nedovíte.

„Mistr říká,“ povídám, „že nezná krásnějšího poslání pro ženu než zpěv.“

„Zeptej se mistra,“ řekla Janička, „co teď v Athénách dává.“

Ptám se: „Hoplitoj toj samoj gelastiké anér andros?“

Apostol řekl slova.

Tlumočím: „V athénské královské opeře dává mistr především antické řecké opery. Stará řecká opera je základem celé pozdější evropské opery. Znáš řecké opery, že!“

Janička řekla: „Tak trochu.“

„Mistr právě povídal, že je zarmoucen, jak málo se tu dává starých řeckých oper. Co prý na to říkáš.“

Jana chvíli váhala a pak povídá: „Řekni mistrovi, že na to nemáme hlasy. U nás všichni zpěváci řvou. Mají vyřvané hlasy a neutáhnou větší part. Wagnera by také neutáhli.“

Podívoval jsem se vždycky Janě, jak si okamžitě dovedla

utvořit zcela jasnou představu o věcech, které neznala, nebo dokonce o věcech, jež neexistovaly. Řeckou antickou operu, kterou jsem si právě vymyslel, si okamžitě připodobnila k Wagnerovi, asi proto, že Wagnera také nikdy neslyšela, protože se v Brně za její život nikdy nedával.

Překládal jsem: „Kapitoloj kantaloj magné ofthalmé ejsin komandelé osi Wagneros, nephaté mikros.”

Apostol vážně pokývl hlavou a opět pronesl slova.

„Mistr říká, že v Berlíně dával právě starou řeckou operu Achileia od starého řeckého skladatele Olympose. Měla tam obrovský úspěch. Mistr říká, že by ti rád ukázal pěvecké party této opery.”

Jana měla veliké oči.

„V řecké opěře zpívaly všechny party ženy, muži nesměli ve starých Athénách zpívat. To víš, že?”

„Ano,” řekla Jana..

Apostol řekl slova.

Tlumočil jsem: „Zpěv byl ve starém Řecku řečí bohyně. Bohové mluvili, kdežto bohyně odpovídaly zpěvem. Proto i ve starých řeckých operách byl zpěv svěřován jen ženám.”

„Já vím,” řekla Jana.

„Mistr říká, že vypadáš jako zpívající Afrodité, jak ji vypodobnil malíř Pindaros. Afrodité prý měla, stejně jako ty, zlaté vlasy a modré oči a drobnou tvář, protože si Rekové představovali krásu právě opačnou, než jakou jim mohly nabídnout jejich vlastní Rekyně.”

„Rekyně jsou krásné,” řekla Jana.

„Helénoi kaloj estin,” přeložil jsem.

Apostol řekl slova.

„Mistr říká, že se tvá ústa podobají květu ofthakije; to je květina, která roste na březích Egejského moře.”

Janička zase něco řekla, Apostol něco řekl, já jsem tlumočil a byl jsem ve svém tlumočení čím dál odváznější. Stupňoval jsem nápor lichotek, vymýšlel jsem si, co jen mi přišlo na jazyk, opěvoval jsem Janičku od kotníků až po vlasy nejpodivnějšími

příměry. Přirovnával jsem ji k bohyním, květinám, oblakům nad Egejským mořem i k neznámým řeckým zvířatům, jejichž jména jsem si vymýšlel a jimž jsem přisoudil hluboké a podmanivé oči nebo nádhernou a vzcnou chuť.

Stal jsem se Cyranem a měl jsem zvláštní radost, že poprvé v životě Janička poslouchá má slova, je jimi okouzlena, zasažena, zapletena, podmaněna a stržena.

Posléze jsem řekl: „Mistr by si prý rád poslechl tvůj hlas. Nemohla bys mu něco zazpívat?“

Jana blaženě vzdychla: „Ráda... ale kde?“

„Orícha ... mé kaj ha kijá?“ přeložil jsem.

Apostol řekl slova a já povídám: „Janičko, to víš, že pro tebe udělám všechno. Tak půjdem ke mně. Je tam pianino. Já tě doprovodím a mistr Apostol si tě poslechne.“

Stalo se. Sedli jsme na tramvaj. Mistr se omlouval, že tu nemá své auto. Mačkali jsme se na plošině nabitě tramvaje. Mistr podotkl, že athénské tramvaje bývají ještě více přeplněny. Jana říkala, že je to strašné, a bylo cítit, jak se stydí za nedostatky rodného města, jako by to byly nedostatky na jejích vlastních šatech. Ale mistr pravil, že je rád, že pozná tak zblízka český lid. Ze má vůbec lid rád.

Za chvíli jsme byli v mé garsoniére. Jana dělala chvíli stydění, ale mistr ji povzbuzoval. Sedl jsem si ke klavíru. Klavírní výtah Rusalky jsem měl ještě od nešťastných dob svého korepetování. Uhodil jsem do kláves a Jana začala zpívat.

Apostol seděl v křesle a poslouchal. Musím vám říci, že můj řecký přítel v životě nebyl v divadle. A nemám mu to vůbec za zlé. Zil své mládí na odlehlé řecké vesnici, v osmnácti letech se stal partyzánem, prodělal rok bojů v horách, byl zraněn a pak se potloukal po jugoslávských, maďarských a nakonec českých nemocnicích. Teprve později se naučil číst a psát. Četl pak velmi rád, rád chodil do kina a moc rád vypravoval a poslouchal vyprávění, v čemž jsme si velmi rozuměli. Ale divadlo ho nikdy nelákalo a měl jen velmi nepřesné představy o tom, co je to opera. Proto s tím větším zájmem nyní poslouchal, jak. mu

koncertujem.

Jana skončila. Apostol promluvil a já jsem tlumočil: „Mistr říká, že máš překrásný fond. Výborný materiál. Naneštěstí prý nemáš právě nejlepšího učitele.“

Jana žasla: „No ano! Jak on to pozná! To je přece úplně tak! Kdybych já měla pořádného učitele. Ale tady u nás? Tady nic není.“

„Potřebuješ prostě, říká mistr, dostat ten hlas víc dopředu ... do hlavy, víš?...”

„Ano ...“ řekla Jana.

„Mistr říká, že jsi velice muzikální, řekl doslova raros muzikalos, to jest vzácně muzikální.“

„Ano...” řekla Jana.

„Prý ti pomůže, abys zpívala v Athénách ...“

Janička nemohla popadnout dech. Dívala se na Apostola odevzdanýma očima, ohromenýma, plnýma obdivu.

„A ještě by tě rád slyšel. Máš mu ještě zazpívat.“

„Ano,” řekla Jana hlasem naplněným šťastným sebevědomím, „nahřej sem ještě toho Mendelssohna.“

„Janičko,” povídal jsem, „už ti nic nenahraju. Je šest hodin a já musím, bohužel, někde být.“

„Prosím tě, to si to nemůžeš odložit? Co máš?” řekla tichým, ale důrazně nazlobeným hlasem.

„Janičko, je to pro mne vážná záležitost.“

„To bych ráda věděla, co by to mohlo být za vážnou záležitost,” řekla s křečovitou uštěpačností.

Ano, poprvé za celou dobu, co mne znala, stála o mou přítomnost; potřebovala mne. A snad dokonce pocítovala i jakousi žárlivost vůči té „vážné záležitosti“, které jsem mínil dát teď před Janou přednost. Vychutnával jsem a prodlužoval tuto chvíli převahy, o níž jsem tušil, že je mi dána poprvé a naposled; ale nakonec ta sladká chvíle musela skončit:

„Podívej se,” řekl jsem, „já chápu, že tu ještě chceš mistrovi něco zazpívat, tak tu u mne prostě ještě zůstaňte, já proti tomu nic nemám. A já se pak sem pro vás vrátím.“

Kar ustachoj hoplété afrodité athúne u parthonijá. Kaj gelachoj omnés tetrachord galaktés. Uršula mikra," řekl jsem Apostolovi a rozloučil jsem se.

Vrátil jsem se za čtyři hodiny. Jana se tvářila šťastně a Apostol vznešeně. Příliš mne nevnímali a rychle odešli.

Jestli vám připadalo mé vyprávění jako anekdota, pak tedy je anekdota u konce. Ale anekdota je jenom povrch. Zkuste někdy rozkrojit anekdotu, již jste se smál! Uvidíte, že má smutnou dřeň. To, co jsem vám vyprávěl, není anekdota. Život není anekdota, i když se v něm mnoho anekdot rodí. Příběh Jany a Apostola není u konce, a ani můj příběh není u konce.

Život je paradoxní. Naše činy nabývají opačného smyslu, než jaký jim předem přisuzujem. Naše činy žijí nezávisle na nás svým vlastním životem. Chtěl jsem učinit Apostola šťastným, Janě se pomstít a sebe povyrazit. Nepodařilo se mi ani jedno, ani druhé, a dokonce ani to třetí.

Ještě téhož dne v noci ke mně Apostol přišel. Byl nadšený. Zářil. „Adolfku, taková ženská! Já sem nykdy nemel taková ženská! Ten její maso, takový maso jako květina!"

„Tak vyprávěj, Apostolku, vyprávěj!" povídám a třesu se zvláštním trýznivým vzrušením.

Cože? Proč trýznivým vzrušením? Ano, je to tak [trýznivým. Tak jak jsem se v posledních dnech znovu začal zabývat Janou, tak se jitřila, rudla a znovu začínala bolet ta jizva po ní v mém nitru. Soustředil jsem zase po delším čase své myšlení příliš na ni a to myšlení stalo se ohněm, nad kterým jsem byl otáčen. Představa, jak převlečený Apostol dobývá tuto tak neskonale svůdnou dívku, mne zpočátku bavila, totiž bavila můj rozum, ale hodinu od hodiny jitřila víc a víc můj cit.

Zamlčel jsem, když jsem vám ještě před chvílí vyprávěl průběh těch směšných událostí, že jsem poněkud trpěl, když jsem opouštěl svůj byt a zanechával v něm Janu se svým přítelem. A ještě teď nemluvím pravdu, říkám-li, že jsem trpěl

poněkud. Trpěl jsem dost. Trpěl jsem moc. Trpěl jsem hrozně. A zajímá vás, co jsem dělal ty čtyři hodiny, když jsem odešel? Ani jsem nešel do kina, ani jsem nešel do kavárny, ani jsem nešel za brunetou, ani jsem nevyhledal přátele. Chodil jsem po ulicích. Obešel jsem všechna brněnská předměstí. Přes Černá pole dolů do Husovic, do Malo- měřic, do Zidenic, odtud do Cernovic a Komárova, potom do Pisárek a pak podle řeky do Zabovřesk, pak do Králova Pole a odtud do ulic vnitřního Brna a stále jsem se hryzl a stále jsem myslel na Janu, snažil jsem se tomu vši mocí smát, vždyť jsem to vymyslel pro své povyražení, ale smích se mi nedařil, byl to smích křečovitý, nucený a křivil mi duši.

Jaksi jsem pořád doufal, že Jana zůstane netknuta. A pak jsem si znovu a znovu zase představoval vše, co ti dva spolu mohou — a podle našeho plánu také mají — dělat. Nemohl jsem se těch představ zbavit a cítil jsem, jak mi hoří tváře trýzní i vzrušením. A tak, nemoha snést trýzeň, znovu jsem se pokoušel doufat, že se Apostolovi nezdaří, co jsem mu tak pečlivě ke zduaru připravil.

Když jsem však vešel a viděl je, doufat jsem už nemohl. Z jejich tváří bylo vše zřejmé. Byla to pro mne trpká chvíle. Jejich štěstí se mi vbodlo do srdce jak hřebík.

Ptáte se, proč jsem tedy vůbec s tím nápadem přišel? Proč jsem to vůbec všechno spískal? Jako byste neznal divnou logiku či nelogiku lásky. Bylo ticho mezi mnou a Janou. Nesnesitelné ticho. Toužil jsem něco udělat. Cokoli. Cokoli bylo lepší než nic. Toužil jsem nějak pohnout tím trapným prostorem, který ležel mezi mnou a jí. Toužil jsem s ní mluvit, toužil jsem ji vidět, toužil jsem si z ní vystřelit, toužil jsem ji trápit a sebe trápit, chtěl jsem prostě přerušit ticho, chápete to?

A pak — člověk nikdy nezná míru své lásky. Ta je vždycky utajena a odhalí se jen v určitých chvílích a my jsme pokaždé překvapeni, ať už její malostí či její velikostí. I já jsem byl překvapen. Poznal jsem, že Janu stále miluji. Beznadějně miluji.

A Apostol? Byl na tom skoro stejně jako já.

Co na té holce jenom je? Je hloupá, je přece hloupá. Tolikrát jsem se o tom přesvědčil, ale nemělo to na mé srdce žádný vliv. Hloupost není kategorie citu. Srdce nemá smysl ani pro hloupost, ani pro chytrost. Srdce je samo pravděpodobně dost hloupé, a proto také straní hloupým. Myslíte, že zas přeháním? Možná. Jsem podrážděn.

Apostol na tom tedy byl skoro jako já.

Ještě téhož večera mi nadšeně vyprávěl. Gestikuloval. „Adolfku, ona se vůbec nehejbala. Já sem nesmel nyc mluvit a tak jenom mlčím a du k ní a tak ju chytým a ona nyc a dývá se na mne tak já ju teda políbím a ona, Adolfku, nyc, ona si všechno nechala, co sem ji dělal, rozumíš, Adolfku, všechno a ona nevedela, že já rozumím česky a ona mi povídala takový věci, Adolfku, to bylo něco, co se neda říkat.”

„Co ti říkala, Apostolku?“ ptal jsem se stísněným hlasem.

„Adolfku, to mi ještě žádný ženská neržikala, miláčku mne povídala, můj jediný, a povídala mi, že na mne čekala celý život, že čekala jenom na mne, a že ny- koho jinýho už v životě nechce a nebude moct myt, a Adolfku, ona byla, jak se říkalo, ještě tohle, ona nemela chlapa.”

„Panna.”

„Ano... Já sem se musel držet, abych ji taky česky něco neržekl, protože to bylo něco, no, prostě co mám povídat. Co ty mám povídat!”

„Tak jsi spokojen, Apostolku,” řekl jsem opět tím stísněným hlasem.

„Adolfku, ty seš kamarád. Ty seš kamarád. Ona poržád vykladala. Ona pak ležela a říkala: ty stejně nerozumíš co já říkám, tak aspoň muži mluvit. Ta toho napovídala, to si nedovedeš představit. A já jsem všechno rozuměl. Ona mi říkala, že nykdy nykolio nemohla mít ráda, protože láska je něco velíkyho a že ona nechce malý láska, ale jenom velíký láska a říkala mi, ty na mne, Achilles, stejně zapomeneš, ale to nevdá, já te mám ráda a říkala mi poržad Achillečku,

Achillečku, Achillečku, a já jsem ji, Adolfku, nemohl nyc ržict jenom ržecky a tomu ona nerozumela."

Apostol mi ještě dlouho vykládal, ale nic podstatnějšího jsem se už nedověděl. Smysl příběhu byl zcela jasný. Jana prožívala nejkrásnější chvíle života. Věřila, že láska přijíždí ve zlatém kočáře. Viděla zlatý kočár a viděla tedy i lásku.

Apostol vyprávěl, vyprávěl a pak povídá: „Adolfku, já ten ženská musím ještě mít."

„To už, Apostolku, nepůjde. Dirigent Achilles Apostolos odjíždí zítra brzo ráno do Prahy a odtud přímo do Athén."

„Adolfku, že to nějak uděláš! Já ten slečna musím mít."

Jakž takž jsem Apostola uklidnil, ale za dva dny byl u mne zas.

„Adolfku, já ten slečna, ten malý Janyčka, já ju musím mít. Adolfku, dyť já nemůžu any spát, any jíst, any pit, no prostě nyc, já nemůžu žít."

Bylo to řečeno velmi naléhavě. Apostol vzal do ruky polštář z mé pohovky a začal ho tisknout v rukou: „Ja- nyčko, ty malý děvčátko... Achillečku, ja te mám rada... Já tebe taky, Janyčko... A já tebe, Achillečku, Achillečku... Pojď, Janyčko, pojď, budeme spolu... Ano, Achilles, já sem nemela nykoho než tebe ..."

Apostol mrštil polštářem o pohovku: „Adolfku, co mam dělat?"

Nedalo se nic dělat. Nanejvýš bylo možno zinscenovat novou návštěvu Apostola Achilla, ale to už bylo riskantní a já jsem neměl chuť prodlužovat své trýzně.

„Já na ný počkám a já ji ržeknu všechno, jak je."

„Apostolku, to ti neradím!"

Ale Apostol si nedal poradit. Když nás láska nabodne na svůj rožeň a začne opékat, je každá rada marná. Počkal na ni před konzervatoří. Uviděl ji. Zastavilo se mu na okamžik srdce, a hned jak se rozběhlo, rozběhl se i on. „Slečno! Slečno! Pamatujete se na mne?"

Ale Jana se po něm ani pořádně neohlédla. Vůbec jí nepřišlo na mysl, že by mohla znát toho ošuntělého, hranatého chlapíka s kalhotami bez puků a klátivou chůzí. Měla pocit, že si z ní

někdo tropí žert. Zrychlila krok. Sel ještě chvíli za ní, ale Janina mrazivost byla příliš zřejmá i jeho špatně vidoucí vášni.

Nešťasten přišel ke mně.

Byli jsme nešťastni oba.

Milovali jsme oba.

Milovali jsme hloupou a povýšenou holku.

A Jana?

To nepochopitelné děvče bylo šťastné.

Několikrát jsme spolu ještě mluvili. Víte, co je zajímavé? Ze se to ctnostné stvoření vůbec nestydělo. Zanechalo na mém gauči malý krvavý cejch (který jsem pak často v bolavé dojatosti zamyšleně hladil). Muselo vědět, že všechno vím, jak se zběhlo — a nestydělo se. Láska činí z dívek pyšné a hrdé šlechtičny. Jana teď na mne pohlížela z převysokého trůnu. Láska jí učinila vše vznešeným. Všechno jí připadalo krásné a nedotknutelné a všichni jí připadali příliš malí, než aby se před nimi mohla ostýchat za věci své lásky, která je veliká.

Po měsíci poznala, že bude mít dítě. Zatočila se jí hlava. Měla závratě těla i duše. Dítě! Ne, ona si je nenechala odejmout. V té době to nebyla maličkost, potraty nebyly zákonem dovoleny a načerno stály pár tisíc. Ale to určitě nebyl hlavní důvod. Ona si to dítě nechtěla dát pryč. Ptal jsem se jí na to jednou taktní oklikou, ale jen mne změřila nenávisným pohledem plným opovržení.

Ta pyšná dívka, přebývající v nejvyšších poschodích domněnek a nadějí! To ubohé stvoření! To šťastné stvoření! To stvoření krásné ve své podivuhodné hlouposti! Ano, krásné! Říkám to málem bez ironie. Bylo v ní něco čistého. Buď milovala, a pak se dala napoprvé, anebo nemilovala, a pak odmítala bez kompromisů. A milovala-li, dovedla milovat bez vypocítavosti na nejtenčí hraně té nejpošetilejší iluze.

Pak porodila dítě. To se ví, že jak jen mohla, naznačovala svým přítelkyním, že je to dítě geniálního otce a že si s otcem píše, že ji otec miluje a že se pro ni vrátí. Dítě se jmenuje po otci Achilles a je tatínkovi skutečně podobné. Černé vlasy, černé oči,

jižní človíček. Však jste ho viděl. Je to krásný kluk. Matka může být šťastna. Také je.

Se mnou je to horší.

Jizva, kterou Jana kdysi ve mně zanechala, mohla se snad zacelit k nepoznání, kdybych ji byl přestal vídat a myslet na ni. Ale špás, který jsem na ni vymyslel, krutě mne k ní znovu připoutal. Připomínal mi ji stále hořekující Apostol, připomínaly mi ji klepy, které kolovaly o jejím těhotenství, připomínaly mi ji výčitky svědomí; nebylo prostě možno ji vypudit z mysli. Stala se mi najednou nejen žádoucí, ale i *blízká*; díky zlomyslné mystifikaci stal jsem se teď neviditelnou součástí jejího života, jejího osudu; patřili jsme k sobě; byla to teď opravdu *moje* Jana; její osud mne dojímal a jaksi smířoval s její hloupostí i pýchou; miloval jsem ji jinak než předtím (hřejivě a soucitněji) a strašně jsem ji toužil mít.

Uvažoval jsem vypočítavě o tom, že nepřilíš výhodná situace svobodné matky ji přinutí být povolnější. Byl jsem připraven všechno jí slíbit; byl jsem připraven jí nabídnout, že si ji vezmu i se synáčkem; ano, smějte se mi, chcete-li, ale já jsem si ji opravdu chtěl vzít a žil jsem už dokonce v těch představách! Nevadilo mi vůbec, že bych byl velmi komický ženich; co na tom, že bychom se sobě zaslíbili v kapliče *směšnosti*; co na tom, vždyť je to kaple velmi *lidská* a mně ostatně nezáleželo než na tom, abychom se sobě zaslíbili...

Ale ani tu směšnost mi nechtěla Jana dopřát. Chovala se ke mně ještě mnohem chladněji a nepřístupněji než kdykoli předtím. Nedosáhl jsem ničeho víc, než že jsem jí směl několikrát vézt kočárek.

Tak to vidíte. Já to všechno spískal pro své pobavení. Já to vymyslel. Já jsem bůh tohoto příběhu! Ale jak truchlivý bůh...

Sestřičko mých sestřiček

Můj příběh začíná na operačním stole. To není moc příjemný začátek, ale co naplat. Pro mne to taky nebylo příjemné ležet tam přivázaný za ruce i nohy, nahoře a dole přikrytý plachtou, jen kdesi uprostřed těla odkrytý, popíchaný injekcemi a posléze naříznutý.

Snad jsem nebyl zpočátku ani tolik deprimován bolestí jako spíš mnoha okolnostmi, které ve mně probouzely pocit ponížení. Přivezli mne sem na směšné pojízdné posteli, dvě sestřičky mne zvedaly nahého na stůl a přivazovaly mne k němu, dva medicí a jedna medička měli tu právě své stáže a prohlíželi si, jak vypadá má kůže, má krev, mé tepny i nažloutlá vrstva tuku. Báł jsem se podívat vzhůru do obrovského osvětlovadla, v jehož kulové ploše se odrážel v podivném zkreslení celý ten jatečný výjev. Měl jsem štitivou hrůzu ze svých vnitřností, z celého toho tajemného světa, jež jsem v sobě nosil, neznaje ho, a který nyní otvorem po chirurgově noži nestoudně vyhřezával. Nebyl jsem v té chvíli než pouhá nádoba;

duch se z ní vystěhoval a zanechal v ní po sobě jako jediného zástupce úzkost. Chirurg se mne snažil při svém trpkém výkonu bavit, ale jeho slova padala do mne bez ozvěny.

Pak operace trvala už nějak moc dlouho a já jsem začal pociťovat bolest. Chvillemi jsem zaúpěl. Cítil jsem, jak jsem mokřý od potu, a nad sebou jsem náhle zpozoroval nakloněnou tvář dívky v bílém plášti; nedívala se mi na břicho jako dva její kolegové, nýbrž do tváře. „To nic, to přejde," říkala a otřela mi

čelo vlhkou bílou látkou. Chtěl jsem jí něco říci, chtěl jsem nějak zamluvit své zaupění, ale slova se mi pletla a nakonec z toho nevyšlo nic jiného než nesmysl: „Jsem nádoba na odpadky..." Usmála se a řekla: „Z toho si nic nedělejte, to jsme všichni," a znovu mi otřela čelo a mně se v té chvíli zdálo — protože bolest mne přenášela až k prahu blouznění — že v jakési prázdnotě sklání se nade mne žena, bělostná, bledá, průsvitná, tak jako se zdají být průsvitné ty, které vůbec nemyslí na sebe a jsou tu jen proto, aby snímaly soucitem naše bolesti. Upřel jsem se očima do jejích očí. Ne: držel jsem se jejích očí jak stébla.

Nechci vás už déle zdržovat u věci tak nepříjemné, jako je operace. Musel jsem však o tom všem mluvit, neboť příběh, který chci vyprávět, se celý točí kolem oné medický, která měla průhlednou tvář s překrásnými rysy a nadto prostotu a mírnost a smutek, smutek, který nerozesmutňoval, nýbrž se kladl na mou mysl jak balzám. Když jsem už zase ležel ve svém pokoji, viděl jsem ji stále před sebou, a máje oči zavřeny a nechávaje své tělo nehnutě spočívat, přimýšlel jsem jejímu hlasu, jenž mi zněl pamětí, nejrůznější věty.

A když se pak přišel na mne podívat chirurg, který mi věnoval mimořádnou pozornost, protože měl rád hudbu, zeptal jsem se ho, kdo byla ta dívka, co kibicovala při mé operaci.

„Myslíte asi Kamilu," řekl, „to je příjemná holka, je to žena toho básníka Vinklera, jestli jste o něm neslyšel; taky medik, oba jsou už před promocí."

„Vinkler," povídám, „ne, to jméno jsem neslyšel," a byl jsem trochu otráven, protože jsem to jméno znal.

Aby bylo jasno, nic jsem proti tomu hochovi neměl a znal jsem ho jen docela letmo z nějakých těch večerů, které jsme my skladatelé pořádali zároveň s odbočkou spisovatelů či s kým. Byl to tak zvaný začínající autor, žádnou knížku nevydal, jen pár básniček publikoval v nějakém almanachu mladých autorů a něco mu kdesi recitovali. Způsobil rozruch básničkou, která končila nějak takhle:

*Sel po mostě a spletl si pokračování a tak
se octl nohama v nebi Škrábl botou o
oblohu a velká díra v modré plachtě
odkryla boží zadnici.*

Kulturní činovníci mého města nebyli tenkrát, pokud vím, nijak nadšeni tímto básnickovým turzením, neviděli v něm chvályhodný sarkasmus atlieistův, spíš ho chápali jako projev chuligánství a odsouzeníhodného výtržnictví, z něhož tehdy rádi obviňovali nejen mladého básníka, ale celou jeho generaci.

Já sám jsem měl k těmhle o deset let mladším ten nejlepší poměr a nad jejich prostořekostí nebo uličnictvím jsem se nikdy nepohoršoval; ale teď, když mi chirurg pověděl, že bělostná dívka z operačního sálu je ženou toho mladého básníka, všechno se změnilo. Jsou to výrostci, říkal jsem, zhýčkaní tím, že všechno dostali zadarmo, protivně samozřejmě, protivně nedůvěřiví, lupiči, kteří nám jdou v patách, aby lacino drancovali území, která my jsme se ztrátami dobývali.

A zatoužil jsem o to víc po té krásné a smutné medičce.

Měl jsem proto velkou radost, když se asi třetí den po operaci objevila ve dveřích a šla rovnou k mé posteli. Položila mi dlaň na čelo a řekla: „Máte horečku.“ Měl jsem opravdu horečku; řekl jsem: „Bylo mi po vás smutno.“ Potom si sedla na židli, která stála u postele, a řekla mi, že mne vlastně dávno zná, že slyšela mé skladby.

„Nemluvte mi o hudbě!“ vztyčil jsem se na posteli a přerušil ji farizejsky. Ano, farizejsky: protože jsem *chtěl* mluvit o hudbě, o hudbě, na kterou jsem zanevřel a bez které jsem nemohl žít.

Byl jsem tehdy, jak se říká, v tvůrčí krizi; a co horšího: nebouřil jsem se proti tomu, byl jsem připraven rezignovat. Bylo mi třiatřicet let. Věk, kdy umírají básníci. Kritický věk umělců. Věk, v němž talent daný shůry se vyčerpá. Věk, v němž moudře umřel pán Ježíš.

Ano, někde mezi třicítkou a pětatřicítkou je neviditelný bod, který označuje pravděpodobný střed života. Když ten bod překročíte, všechno kolem vás se změní. Je to, jako byste vystoupili na vrchol kopce. Život, který byl předtím skryt za obzorem, který byl nedohledný a tajemný, od něhož bylo možno čekat cokoli, zjeví se náhle před vámi v celé své ohromující nevelkosti. Dohlédáte na konec svých sil a možností a je vám náhle zřejmé, co tak asi ještě v životě uděláte a co už neuděláte nikdy. Sevře se vám srdce, protože najednou poznáváte skutečný rozměr svého života a zjišťujete, že je to jenom normální lidský rozměr, malý a nebohý, hluboko pod míru vašich snů. A máte pocit, že dohlédáte-li životu až na konec, absolvovali jste si tedy jakousi svou první smrt, jakousi předsmrt, zkoušku na to, být mrtvý.

Už je to tak: mých třiatřicet let nastavilo náhle zrcadlo mé trpké průměrnosti. Cože? Podezíráte mne z předstírané skromnosti? I paní Kamila mne z ní podezírala, když jsem jí horečně tohle všechno říkal. Ale nepředstírám nic. Ano, ovšem, vím, že jsem úspěšný skladatel, že mne hrají, že vydávám peníze a že mne chválí. Víam, že jsem toho už hodně napsal; také mne o to žádali. Kromě svých kvartet a sonát psal jsem i hudbu ke spartakiádě, hudbu k filmům a divadlům a přičetli to dokonce k dobru mé poctivosti a uvědomělosti. Jenomže já jsem se najednou zalekl. Cím je uvnitř mne kryta ta spousta tónů? Jakým zlatým podkladem je kryta? Co až se jednou přijde na to, že jsou to všechno jen slušně udělané falešné mince bez krytí? Co až budu obžalován z penězokazectví?

Rozumějte, nejsem diletant, umím svou práci. Ale umění neznamená mnoho, jde-li o umění.

Kolikrát jsem už slyšel plané debaty o tom, zda existuje ve vývoji umění pokrok. Ano, musím přiznat, že jakýsi neblahý pokrok tu opravdu existuje. Skladatelů je především víc, než jich bývalo. A nejen to, jejich průměr dosahuje mnohem vyšší úrovně než průměr někdejší. Jenomže já se děším, že nějaký nový Beethoven, který kromě toho, že *umí*, má také *co říci*, se za hustým a vysokým porostem tohoto našeho kultivovaného průměru ztratí mnohem snáze než skutečný Ludwig van Beethoven minulého století.

Víte, i podprůměrná bota si nakonec najde svou vděčnou nohu. Ale co s průměrnou sonátou? Je svrchovaně zbytečná. A dovedete se vžít do toho pocitu ponížení, když poznáte, že všechny ty noty, s nimiž jste se plaho- čil, by tu na světě zrovna tak dobře nemusely být? Ze jste jimi neřekl ani o chlup víc, než co řekli předtím jinými notami jiní? Ze až dojdete na konec života, můžete celé své slavné dílo podpálit a nechat hořet jako cár novin a nikdo na celém světě nebude mít důvod vám v tom zabráňovat?

To všechno a leccos dalšího chrlil jsem ze sebe vyprovokován účastnou blízkostí Kamily. Kamila mi pozorně naslouchala, několikrát mi skočila do řeči a nakonec se odmlčela a zadívala dlouze kamsi mimo mne:

„Já myslím, že pro takového umělce by mohla velmi mnoho udělat žena, která by ho milovala. Která by ho chápala. Možná, že je to všechno tím, že je takový umělec příliš sám. Každá studna může vyschnout, ale když jsou dva, tak jsou jak spojitě nádoby, jeden dolévá druhého a jsou nevyčerpatelní.“

To, co Kamila říkala, nemělo valnou logickou souvislost s mými úvahami; ale já jsem si to v té chvíli neuvědomoval. Prostota, s níž vyslovovala tyto poněkud nadnesené věty, mne čímisi okouzlovala a já jsem ji poslouchal, jako by mi přinášela poselství.

„Umělci se někdy mýlí ve způsobu života. To bohém- ství, extravagance, pitky, přebíhání od jedné ženy k druhé, to snad všechno urychluje to vysychání, nemyslíte? Proč právě všichni

umělci žijí tak nezdravě, když právě oni by měli být proroky zdraví... Rozumíte mi?" pokračovala.

Díval jsem se na její smutnou tvář a zbystřil jsem pozornost, neboť jsem byl náhle přesvědčen, že i ona se mi nyní — zastřeně a decentně — zpovídá; zdálo se mi, že z ní mluví hlas neuspokojené touhy, že mi vypráví o tom, co chtěla uskutečnit s mladým básníkem a co se rozbilo o jeho nezralost, o jeho křečovitě bohémství. Byla mi blízká. Cítil jsem, že její pohled, její světlá tvář, její bílý plášť, že to vše je útěcha, kterou potřebuji. Věřil jsem, víc: *věděl jsem*, že naše touhy se kdesi v příštích dnech setkají a spojí. Neudržel jsem se. Chytil jsem ji za ruku. Rekl jsem jí: „Nevíte, jak jsem rád, že jste přišla.“

„Máte horečku," řekla.

„Přijďte za mnou zase," prosil jsem ji, když plaše odcházela; ale nepřišla už.

Pak mne poslali z nemocnice domů. Přišel jsem do své garsoniéry a bylo mi, jako bych přišel do zakletého světa. Klavír, který býval kdysi věčně otevřený a pokrytý haldami notového papíru, byl zavřen a místo rozmarného nepořádku byl na něm jenom prach. Zástrčka telefonu byla vytažena ze zdi. A palička od zvonku nade dveřmi byla omotána ponožkou.

Takto jsem opustil svou garsoniéru, než jsem šel do nemocnice, a takto vypadá má garsoniéra skoro tři čtvrtě roku. Zprotivily se mi ženy, které přes den telefonovaly a navečer pak přicházivaly. Zprotivil se mi život úspěšného výrobce not. A noty — noty mi připadaly jako kozí bobky. Už je to tři čtvrtě roku, co jsem odmítl být obecní kozou. Přestal jsem psát.

Měl jsem po návratu z nemocnice ještě zdravotní volno. Bylo mi neuvěřitelně. Představte si, že jsem nejméně deset let nevěděl, co to je nic nedělat. Jsem zaměstnán v rozhlase a každou dovolenou jsem docela věnoval hudbě. Zapomněl jsem už, co to je odevzdat se času, povalovat se na něm rozkošnický jako na gauči. Zapomněl jsem, jak voní tráva. Sel jsem hned prvního dne do lesa za město a položil jsem se do jejího nahořklého dechu. S úžasem jsem si uvědomoval, že země není jen pojem z

básní či z astronomie, ale že je to hlína pokrytá mechem a trávou a plevelí a tisíci malinkými broučky a že vydává vůni jako všechno, co je živé.

Ze jsem zapomněl na svou světlou dívku? Nezapomněl — ale chtělo se mi o ní ještě chvíli snít a pak se jí teprve ohlásit a setkat se s ní. Byl jsem si jist, že mi nemůže nijak uniknout. Smím-li to říci hodně cynicky: Byl jsem přesvědčen, že ji mám v jejím špatném manželství uschovánu jak maso v lednici.

Ostatně, přimýšlel jsem si ji ustavičně vedle sebe; s ní jsem chodil na břeh řeky Svratky dívat se, jak voda teče. Můj tatínek byl rybář a sedával tu pod nízkými větvemi křovin na zteřelých schůdcích vedoucích na hladinu. Byl jsem divně šťasten, že je tu všechno, jak bylo. Říkal jsem nepřítomné dívce: Hle, člověk by pořád jen představoval svět, a přece je vždycky nadšen, když najde něco, co zůstalo nepřestavěno.

Jednou jsem šel ze Zabovřesk vzhůru po lesní cestě na Koží horu. Na jednom místě les řidne; zastavil jsem se tam a zadíval se i s nepřítomnou dívkou dolů, do údolí.

Ukazoval jsem jí vesnickou ulici, jež vede ze Zabovřesk ke Komínu;

ukazoval jsem jí červenou tramvaj, jak jede v dálce po louce, podél řeky, pod lesem, rozverně, jako by vezla děti na výlet; říkal jsem jí, že ten, kdo nastoupí do této tramvaje, smí jet výhradně jen tak, jen tak nikam a k žádnému cíli, protože lidé stejně kvůli cílům zapomínají jeden na druhého a život je potom samý cíl a žádná radost;

ukazoval jsem jí konečně protějščí lesy a jejich sytě zelenou stěnu, tak kolmou, že nebylo obtížné představit si v ní maskovaná okna, k nimž by bylo možno přistavit žebřík, vylézt vzhůru a odejít těmi okny někam do jiného světa, někam mimo svůj spěch, někam, kde člověk má čas být sám sebou.

A jak jsem jí tak ukazoval tuhle krajinu kolem Svratky, zaslechl jsem opodál zpěv, na němž se podílelo několik vysokých hlásků. Nejdřív jsem usoudil, že jsou to děti na výletě, ale pak jsem ve zvláštní rozvážnosti a přerušovanosti zpěvu začal tušit

něco jiného. Ostatně když hlasy na chvílku zmlkly, bylo slyšet jasný zvuk žnouceho srpu. Šel jsem pár kroků po hlasu písně a uviděl jsem zpoza stromku tři babky sedící na mezi u rance trávy. „A já vám teď zazpívám jinó, děvčata...” řekla jedna z nich a zanotovala píseň nejmíň dvě stě let starou: „V Brně na Stymberku stojí vrané kůň...” Zpívala to v jiné melodii, než jak ji znám ze zpěvníku, v melodii značně jednodušší, durové, pletla si slova a nedozpívala dál než doprostřed třetí sloky — ale já jsem stál u vytržení nad tímto hlasem prastarého venkova, který se tu ozýval málem uprostřed města, stál jsem u vytržení nad třemi stařenkami, které si říkaly „děvčata”, protože, proč by si tak ostatně neříkaly, vždyť jsou pořád děvčata, i když je tělo zaskočilo a obklíčilo teřejíci tkáněmi.

Tři zaskočená děvčátka tu tedy zpívala a já jsem je ukazoval nepřítomné dívce, jsa přesvědčen, že je to nesmírně důležité, slyšet zpěv zaskočených děvčátek, slyšet ten dvě stě let starý zpěv, protože člověk, který vynalézá a objevuje a atakuje vesmír a řítí se dějinami čím dál rychleji do neznáma, mohl by na této závrtné dráze sám sobě nestačit, mohl by si utéci a ztratit se sobě, a co kdyby se pak už nenašel? Co jestli já sám se už nikdy nenajdu?

Přišel jsem toho dne domů v prazvláštním rozpoložení. Zdálo se mi, že jsem konečně nahmatal kotvou jakési dno; že jsem konečně sám sebe potkal; že jsem našel jakousi dávno ztracenou prostotu, bez které nelze žít. Všechny tyto pocity se ve mně překřikovaly a tvořily zvláštní *obsah* mé lásky. Ano, byl jsem zamilován; a láska není jen cit sám; uvnitř toho citu je jako ve skořápce jádro a to má vždycky různou barvu a různou vůni, často docela obvyklou a všední, ale někdy těž úplně vzácnou a jedinečnou. Nebyl jsem s to vyjádřit slovy ten zvláštní obsah své lásky ke Kamile, ale zdálo se mi, že teď všechno záleží na tom, abych ho nějak vyslovil a propůjčil mu hlas, jenž by byl trvalejší než pomíjivost mých příběhů.

Co budu dlouho povídat: Byl jsem pln hudby. Sedl jsem si ke klavíru a zahrál jsem kratičký motivek, který mne přepadl,

zahrál jsem ho znovu a ještě jednou a ještě jednou, byl jímavý, byl prostý, byl trýznivý. Nechal jsem se chvíli opájet tím motivem a pak jsem začal psát, horečně, bez klavíru, u něhož jsem si jen sem tam ověřil zvuk některého tónového shluku. Psal jsem do hluboké noci. Napsal jsem dlouhou klavírní větu, věděl jsem, že je to druhá věta z dosud nenapsané klavírní sonáty, jejíž třídlínný tvar jsem však již tušil. Psal jsem několik dní, nevycházel jsem takřka z domu, a když jsem udělal za poslední notou tlustou čáru, vstal jsem, protáhl jsem se a cítil se být vládcem. Bylo poledne, otevřel jsem okno a vyklonil se do špinavého, leč sluncem slavnostně osvětleného činžákového dvora.

A potom mne napadlo: Kdy jsem naposled něco takového zažil? ... A zažil jsem vůbec?... Psal jsem kdy takhle? ... S tou horečkou?... S tou jistotou, že to, co píšu, je pravda a taková pravda, kterou mohu říci jen já a nikdo ani přede mnou ani po mně?

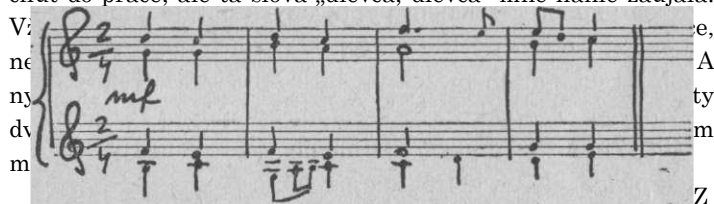
Běžel jsem rychle svou pamětí nazpět, listoval jsem v duchu všemi svými partiturami a notami, u toho či onoho místa jsem se zastavil a zase jsem ho zamítl a hledal jsem dál, až jsem došel úplně na začátek.

Poslyšte, já jsem sám žasl nad tou zapomenutou vzpomínkou: Tam na začátku se mi objevil obraz vytáhlého, nohatého děvčátka se zrzavými vlasy a já jsem náhle pochopil, že je to sestřička mé medický, že jsou to sestry, sestry mé touhy, sestry mého nejvnitřnějšího já, toho já, které nás předurčuje a hýbe námi a zároveň se před námi jak potápěč skrývá do našich vlastních hlubin.

Viděl jsem ji teď zřetelně před sebou: Vytáhlá, čtrnáctiletá, pihovatá, bledá, s nádhernýma velikýma očima. A vzápětí se mi vybavila i celá scéna: Kupecký krám, kam jsem chodíval jako chlapeček mamince pro mouku a cukr, krám od podlahy ke stropu vyložený balíčky, krabičkami, lahvičkami, konzervami. A potom kupec, malý, na ježka ostríhaný, volá cosi ostrým hlasem dozadu, za krám, odkud pomalu a bojácně přichází ona na svých

pavoucích nohách. Dívám se na ni, vpíjím se do jejího smutku. Ona si stoupá na špičky a vytahuje z jedné police balíček. Kupec jí dává před celým krámem políček. A ona se obrací, podává balíček dámě, která stojí před pultem; podává jí balíček a usmívá se; ano, usmívá se, mocí a násilně, ale její pihy mi v té chvíli připadají jak hnědé slzy přibité na tvář. Stojím a dívám se na ni. A potom i ona se podívá na mne velkýma hnědýma očima a já cítím v sobě takovou vlnu lásky, že ji můj čtrnáctiletý věk neunesu, a klopím oči.

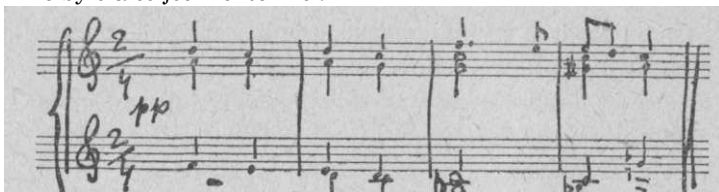
Potom přicházím domů a nemyslím na nic než na ni. Ta bledá tvář, tvář z tvarohu a sněhu, všechno to bědné a smutné, i její plášť, který je jí malý, to všechno se stává kořistí mé lítostivé lásky, kterou se zalykám, nemaje pro ni žádných slov, protože můj čtrnáctiletý věk nemá žádných zkušeností, a proto ani žádného slovníku, a tak mi zbývají jen nejasné pocity, s nimiž si nevím rady. A potom v tom předlouhém odpůldni plném tíživého lelkování беру do ruky notový sešit. Chodil jsem v té době již do lekcí harmonie a v sešitcích jsem měl plno úkolů; učitel mi zadával různé melodie, které jsem doma měl harmonizovat v čtyřhlase. A tentokrát jsem měl zharmo-

náte tu písničku. Každému, kdo by ji harmonizoval, nabídly by se okamžitě přibližně takové spoje:

Ale já jsem se touto běžnou harmonizací nemohl spokojit, byla příliš jasná, jednoduchá, tvrdá, a já jsem do slov písničky chtěl

vložit něco docela jiného, svůj smutek a soucit a lítost a lásku a trýzeň a něhu, a proto jsem začal zkoušet, poučen několika vědomostmi o alterovaných akordech, nejrůznější harmonizace, až jsem měl konečně pocit, že tahleta zachytila to všechno, co ve mně bylo a co jsem chtěl říci:

Učitel mi vynadal, když jsem mu v příští hodině ukázal vypracovaný úkol. Shledal alterace nepřírozenými a vytkl mi užití paralelních oktáv. Ale já jsem se zatvrdil a neustoupil jsem. Ano, teď to vím: Tehdy jsem se stal skladatelem. Tehdy poprvé nebyla mi hudba jen technickým úkolem; anebo arzenálem vypůjčených obrátů, jimiž jsem se opájel při hlučných dětských klavírních improvizacích. Stala se mi způsobem, jak vyjádřit sebe sama. Tehdy poprvé jsem pochopil, že za harmonický spoj je možno *bojovat*. Ze melodie nebo harmonie nehledáme ty, které jsou *pěkné*, ale ty, které jsou *přesné*.

Ano, tak nějak to bylo.

Sestřičky prostoty, mé vysněnky, mé podivné lásky, jak nepochopitelná je vaše moc!

Nemohl jsem to vydržet. Cítil jsem, že to nemá smysl již déle odkládat. Zvedl jsem telefon a zavola lékařskou fakultu.

Dověděl jsem se, že se paní Kamila již na fakultě nevyskytuje. Odjela i se svým manželem na delší čas do nějakého slovenského města na praxi.

Jestli si myslíte, že je to nějaká radost slyšet svou skladbu poprvé provedenu na novinkovém koncertě, tak se mýlíte. Sedí tam s vámi v poloprázdném sále asi padesát lidí, z nichž třetina

jsou zlomyslní profesionálové, třetina hloupí snobové a třetina náhodní podivíni. Vaše skladba vám připadá jak dopis ztracený na falešné adrese.

Tak tomu také bylo, když mi asi po čtvrt roce měli provést mou sonátu. Až na to, že v poslední chvíli, když sál už ztichl a první interpret kráčel na pódium, dostavil se k zmíněným třem částem publika rychlým a plachým krokem ještě jeden posluchač: Kamila.

Nejsem nijak pověřivý, ale taková netušená shoda mezi vytouženým příchodem milované ženy a prvním provedením skladby, která byla napsána o ní, musí vás oslnit a vnuknout vám iluzi osudové záměrnosti. Poslouchal jsem celý koncert jako opilý a má sonáta se mi líbila jak v den svého stvoření. Ano, říkal jsem si, až přijde den a budu pálit po sobě své noty, tyto ušetřím.

Když koncert skončil, vyhnul jsem se všem známým a běžel jsem k ní. Vždyť považte, že jsem na ni čtvrt roku čekal, čtvrt roku jsem o ní snil, čtvrt roku jsem si představoval, že se jednoho dne spolu znenadání potkáme, a zdůvěrnělí tou dobou čekání, padneme si beze slova do náruče.

Věřte mi, nepamatuju si ani slovo z toho, co jsme si řekli; byl jsem omámen. Tiskl jsem jí ruku. Visel jsem jí na očích jako prvního dne, když jsem před ní ležel rozpárán. A zdálo se mi, že široké schody Domu umění, po nichž jsme scházeli dolů, jsou schody svatební.

Avšak jak jsem tak s ní po těch schodech scházel, strnul jsem. Dole ve vestibulu se procházel básník. Kamila se překvapeně podívala, proč jsem zůstal stát uprostřed schodiště. Ukázal jsem pohybem hlavy dolů. Řekla klidně: „Ano, můj muž.“

Poznal jsem v životě situace, kdy žena, s níž podvádíte jejího manžela, propadne neblahému bludu cti a rozhodne se všechno řešit otevřeně ve třech. Třeštil jsem; sen mi zakryl skutečnost; domníval jsem se, že do právě takové situace kráčím, a teprve když jsem viděl upřímný úsměv básníkův, uvědomil jsem si, že mé obavy jsou zbytečné, a nevěděl jsem, mám-li si proto

blahopřát nebo se politovat.

„Hrozně mne mrzí," omlouval se básník a drtil mi ruku, „že jsem neslyšel tu vaši skladbu. Musel jsem být až do teď v nemocnici. Říkal jsem ženě, že bych se s vámi moc rád setkal."

A tak nevím ani jak a octl jsem se v jejich bytě. Bydleli v podnájmu, měli jediný pokoj, skromně zařízený, s jednou jedinou postelí, stolkem a čtyřmi židlemi. Na stole stála váza s velkou kyticí bílých růží. Jedna růže byla sama a ležela na židli, která nahrazovala u postele noční stolek. Nad postelí visela v rámu velká fotografie Kamily. Kolem dokola té fotografie byly přitlučeny ke zdi papírové červené karafiáty, jaké se prodávají do májového průvodu. Připomnělo mi to naivitu, s níž krášlí venkovanky obrázky panny Marie v božích mukách, a sevřelo se mi srdce. Pak byla ještě na zdi fotografie řeckého diskobola vytržená z nějakého časopisu. Pochopil jsem, že jsem ztracen: byl to pokoj dokonalých milenců.

Zatím co Kamila na chvíli poodešla do kuchyně, básník začal téměř bez úvodu: „Jsem rád, že si s vámi mohu popovídat. Vy jste skladatel a já se pokouším o básně. Měli bychom si promluvit o našich věcech."

„Dejte pokoj s našimi věcmi," řekl jsem.

Ale básník se ohradil skoro zarputile: „Tak si chcete vykládat o počasí? Nemám rád plané večery. To by bylo úplně zbytečné, že jsme se setkali."

Rekl jsem si v duchu, že naše setkání nebylo zbytečné, protože všemu, co tvořilo opojný obsah posledních měsíců mého života, dalo náhle potupnou definitivu sebeklamu.

„Myslím si," řekl básník, když viděl, že dále otálím, „že bychom se sobě měli nejdřív představit. Rozumějte mi: *představit*. Abychom věděli, kde kdo z nás stojí. Řekněte mi, *proč* vlastně děláte umění?"

Nemám nikdy rád tyhle velké otázky; uvádějí mne do rozpaků; a tohoto večera byly mi ještě stokrát cizější.

„Anebo se vás zeptám jinak," řekl básník: „jaký má podle vás umění tady na světě vůbec smysl?"

Zadíval jsem se na básníka a zahlédl jsem náhle v jeho naléhavosti stín ošuntělého chlapíka, který uměl špatně česky a přišel mne kdysi dávno přemlouvat na mazdaznánskou víru.

Naštěstí se Kamila vrátila s lahví slivovice. Básník musil nalévat číšky a počkat, až polknu doušek. Pak mne netrpělivě pobídl: „No řekněte!”

„A jaký máte na to názor vy?” uhnul jsem.

„Tak především vám musím říct,” řekl básník, „že rozlišuju dvě věci: poezii a verše. Verše, to pro mě ještě není poezie. Básníka nepoznáme podle toho, co *píše*, ale podle toho, co *žije*. Poezie je *život*. Rozumějte, já můžu dělat poezii a vůbec verše nepsat.”

Zadíval se na mne, co na to říkám, a pak pokračoval: „Byli jsme teď na praxi na Slovensku, nemáte tušení, jak tam ještě cikáni žijí. V jakých chatrčích! A kolik jich je v jedné místnosti! Jednou mne zavolali do takové jejich díry, stará cikánka měla zápal plic. Vešel jsem dovnitř, bylo tam smradu a nejmíň devět cikánů se motalo kolem postele. Víte, co jsem udělal? Požádal jsem je nejdřív o sklenku vody. Když mi ji podali, postavil jsem ji staré cikánce k posteli a dal do ní dvě bílé růže. Pak jsem teprve začal cikánku vyšetřovat. Cikáni z toho byli ovšem úplně zmateni. Rozumějte, proč vám to vykládám. Básník by měl především *jednat* jako básník!”

„Závidím vám vaše povolání,” odváděl jsem řeč: „Jaká je vaše specializace?”

„Chtěl bych se atestovat na chirurgii,” odpověděl básník a pokračoval: „Sel jsem vlastně na medicínu nerad, rodiče mne k tomu donutili, já jsem chtěl psát verše, a proto jsem učení flákal. Až jsem poznal Kamilu...” otočil se zamilovaně k ní a ona sklonila hlavu jako madona. „Kamila je totiž úplně jiná, než jaké jsou ostatní medický; Kamila šla na medicínu proto, že má ráda lidi; Kamila je větší básník než všichni básníci; rozumějte mi, já jsem pochopil, že v lékařství je poezie!” Básník byl vzrušen, vstal ze židle a začal chodit po pokoji: „To máte totiž úplně pravdu, když říkáte, že lékařství je velké povolání!”

Jenomže já jsem dnes toho názoru, že *každá* lidská činnost by měla být lékařstvím!"

Podíval jsem se na Kamilu. Hleděla na horujícího manžela se zaujetím. Nalil jsem si bez pobízení další číšku.

A básník pokračoval: „Nemyslete si, že mi bylo hned od počátku všechno jasné jak teď. Taký jsem si nejdřív představoval, že být umělcem znamená být bohémem, chodit do hospod, střídat holky, vzrušovat se alkoholem, ale řeknu vám, tohle je hrozný omyl. Z něčeho, co je nemocné, nemůže přece povstat krása! Protože podstatou krásy je právě zdraví! Rozumějte, toho diskobola nemáme na zdi jen tak náhodou! V Řecku závodili na olympiádě zároveň sportovci i umělci, protože cíl měli jeden: vytvořit zdravého člověka!"

Kamila seděla proti mně se svou průsvitnou melancholickou tváří a já jsem pojednou chápal, že jsem se mýlil ve své původní diagnóze a že to, co z Kamily vyzařuje, není žádná účastná melancholie, nýbrž jen vyrovnaná víra ve vlastní pravdu, klidná sebejistota, jejíž strnulost bere na sebe klamnou podobu smutku.

Smím-li odbočit, řeknu vám ostatně, že od té doby zůstala už ve mně zvláštní nedůvěra k smutku tváře, k té škrabošce přespříliš *všeobecné*, pod níž je možno skrýti vše i nic; a mimochodem zejména nic; protože *nic* (samo o sobě smutné pro každého člověka), je-li výhradním obsahem lidské duše, jeví se navenek často jako klid plný žalu. Ale to už se ovšem netýká Kamily, proto to do mého vyprávění nepatří.

Básník horoval dál a dál, až se nakonec snažil uzavřít svou úvahu: že prý cílem poezie je zdraví; že poezie má být lékařstvím ducha; a že proto nenávidí každé chorobné, nezdravé umění.

Zachvátila mne zlost: „Stejně jako neexistuje krásná nebo škaredá rakovina, tak neexistuje zdravé nebo nezdravé umění. Neplete terminologii z jedné oblasti do druhé!"

Básník se nedal zastrašit, naopak, rozzářil se, měl radost z debaty, odpovídal mi, já odpovídal jemu, začali jsme se hádat,

až se básník zase vrátil k počátku hovoru a zvolal: „Umění musí mít přece svůj smysl! Svůj cíl!"

„Snad," povídám.

„Tak jaký? Vyložte karty!"

Pokrčil jsem rameny.

„Tak vy píšete a nevíte proč?" zaútočil básník: „To přece není možné! To byste byl podvodník. Přece jste něco chtěl říct, když jste psal tu sonátu! Chtěl jste snad lidem sdělit nějakou pravdu!"

Nalil jsem si další číšku a polykal jsem doušek.

„Nebo vám nešlo o žádnou pravdu?"

„*Chtěl* jsem říct pravdu; samozřejmě že jsem nechtěl lhát," řekl jsem.

„Ale *jakou* pravdu? *Co* jste chtěl říct? Když přece něco píšu, tak proto, že chci lidi přesvědčit o určité pravdě!"

„Co myslíte tím slovem pravda?"

„Pravdu!" vykřikl básník.

„Aha, už vám rozumím," řekl jsem, „pravda, to je pro vás určitá myšlenka, kterou jste si předem jist a kterou chcete hlásat. Stačí jen opsat ji notami nebo slovy. Jenomže potom nejste básník, nýbrž kněz."

„Kněz?" ohradil se básník.

„Anebo učitel," řekl jsem.

Nevíte, jakou zlost jsem vložil do slova *učitel*; to byste museli vědět, jak strašně nemám rád učitele; nemyslím učitele jako konkrétní zaměstnání, myslím učitele povahou a typem, ty dobrovolné poučovatele, kterými je tak bohatě obdařen náš národ, ty směšné mesiáše, kteří nikdy o ničem nepochybovali a kteří umějí vždycky všechno správně posoudit, zejména pak umění, o němž se domnívají, že je tu na světě jen proto, aby jim mohlo sloužit jako vyučovací pomůcka.

Ale jenom jsem toto slovo vyřkl, ozvala se Kamila svým moudrým hlasem a byla to její první slova v naší debatě:

„Myslím, že umělec by se nemusel nijak stydět za to, kdyby ho lidé považovali za svého učitele. Můj otec *byl* náhodou učitel.

Záviděla jsem mu vždycky, jak ho měli jeho žáci rádi a jak se k němu obraceli ještě po dlouhá léta o rady.

Víte, možná, že nám dost dobře nerozumíte. Ale kdybyste chodil jako my denně po oddělení a viděl všechny ty ubožáky, snad by vám pak nepřípadalo tak hloupé, když Robert říká, že umění by mělo rozdávat zdraví."

Zmátlo mne najednou, že Kamila vystoupila proti mně, a reagoval jsem na její slova přecitlivěle: „Co budeme teoretizovat. Slyšela jste mou sonátu. Tak jaká je podle vás? Zdravá nebo nemocná?"

„Tak já vám řeknu, jak si to myslím," odpověděla Kamila a já jsem sklopil oči, abych neviděl tu mírnou tvář, která mne celého čtvrt roku den co den věrně provázela. Mluvila pomalu a vážně: „Mám hrozně ráda hudbu. Můj otec měl doma harmonium, a když si k němu sedl, byl to pro mne svátek. Věřím hudbě. Myslím si často, že by se měla stát u nás součástí terapie. Kolegové pro to ovšem nemají smysl, protože si neuvědomují, jaký má hudba vliv na psychický stav člověka. Víte, chtěla bych v určitou denní dobu pořádat vždycky pacientům z gramofonových desek koncerty, které by místní rozhlas přenášel přímo na pokoje. Jsem přesvědčena, že hudba povznáší, že ozdravuje, že dodává sil. Pouštěla bych jim Bacha, Mozarta, Smetanu, Dvořáka... Ale vaši hudbu bych jim pustit nemohla."

„Tak vám se ta sonáta nelíbila?" zeptal jsem se tiše. „Proč jste ji psal? Co jste jí chtěl říct? Koho jste jí chtěl potěšit?" ptala se Kamila a její otázky zněly jako ortel. „Nezlobte se, že jsem upřímná," řekla po chvíli, když slyšela, jak mlčím.

Neřekl jsem nic a nalil si další číšku slivovice. Měl jsem prázdnou v srdci i v hlavě. Spolknutý doušek mne maličko rozkuckal, a pak bylo ticho, až básník vesele řekl:

„Tak jsme vás popravili a teď já dám zase příležitost vám, abyste popravil mne. Když jsme se sešli, tak ať o sobě co nejvíce víme. Píšu teď cyklus veršů, bude to dvanáct básní a víc už jich nikdy nenapíšu, protože chci, aby v těch básních bylo vše. Aby už se nedalo nic dalšího říct."

„Myslíte, že to jde?" zeptal jsem se a mechanicky si nalil další pohárek.

„Jde," řekl básník a začal recitovat.

Byl jsem připraven ho neposlouchat. Přestože jeho řeči byly naivní, cítil jsem z nich elán a vervu, příznačnou pro věk, který je bohužel již deset let za mnou. Naivita talentu nepřekáží a já jsem se v této chvíli jeho talentu bál, bál jsem se, že budu poražen a zahanben, že jeden z těch výrostků, jimž jsem kdysi tak fandil za jejich prostoreklost a smělost, dá mi teď trpce pocítit převahu svého mládí nejen v lásce, ale i v umění.

Avšak hned po prvních verších jsem zpozorněl, neboť jsem nezvratně (a s úlevou) poznával, že poezie, kterou slyším, je pramizerná. První básnička byla o tanečníku, jenž zvedá tanečnici „jako číši vína", a končila ujištěním, že život je krásný. Druhá vyjmenovávala postupně mnoho lesklých a nádherných předmětů, aby skončila pointou,

že „nejraději mám však prostou sedmikrásu". Třetí byla o marnosti donchuanství a o tom, že básník našel v jedné ženě vše: dobrodružství i mír. Prostě, ty nejbanálnější moralistické rýmovánky.

„Zatím mám jen tyhlety," řekl básník, „co jim říkáte?"

Nalil jsem si novou číšku a zamyslel jsem se. Pak jsem řekl: „Ale ty vaše básně, co jste měl v almanachu a co se pak recitovaly na filosofické fakultě, ty vypadaly docela jinak."

„Opravdu?" zeptal se básník potěšeně.

„Každý z nás udělal někdy nějaký sek," usmála se mladá paní shovívavě.

„Dětská nemoc," řekl básník.

„Tehdy jste jistě neměl takové názory, jako máte dnes."

Básník zaváhal. „Snad ne... Snad jsem je tehdy jen tušil."

„Opravdu jste je tušil?" zeptal jsem se nedůvěřivě: „Co ale způsobilo takový převrat?" ptal jsem se dál: „Mezi boží zadnicí, o které jste psal tehdy, a mezi vaší dnešní poezií tak dokonale hygienickou je přece naprostý předěl. Ne přechod. Předěl! Tak řekněte, co je příčinou toho obrácení!"

Básník se chvíli ostýchal a pak se podíval s tajemným úsměvem na svou paní: „Mohu to říct?“

Kamila pokrčila cudně rameny.

„My to píšeme společně,“ řekl básník.

Nemohl jsem pochopit: „Společně?“

„No ano! Společně!“ A pak mluvil s vážností, jež mne dojímala: „Když se mají dva lidé rádi — a my se máme s Kamilou rádi — tak dělají všechno společně; nesmí být nic, v čem by byl jeden z nich sám; vytvářejí ne dva, ale jeden život; slyšíte: vytvářejí! Láska je tvorba! Chceme svůj život prožít jako báseň. A ty verše, to mají být jen květy, které z našeho života porostou.“

„Myslel jste to tedy jen obrazně, že píšete společně!“

„Ne! Vůbec ne obrazně! Doslova! Například tam ta o té lásce, o tom marném donchuanství, to je Kamilina myšlenka, já jsem to jenom napsal; a ta metafora o té tanečnici, co je jak číše vína, to je Kamilina metafora; a ta o té sedmikrásce, to je také Kamila, to ona říká, že sedmikráska je nejkrásnější kvítek, protože je nejprostší.“

Zalila mne vlna něhy a smíru, byl jsem maličko opilý a cítil jsem náhle lásku k oběma manželům, těm špatným básníkům a dokonalým milencům. Naléval jsem číšky, nutil je pít, smál jsem se a připíjel jim na zdraví.

„Má sestřičko! Sestřičko mých sestřiček!“ promlouval jsem slavnostně. „Naše příbuzenství bylo sice upleteno z klamu, ale já prohlašuji, že nejsi o nic méně mou sestrou, než jsi jí byla. To sladce ubohé pletivo klamu přísluší totiž tak věrně lidskému životu, že nemáme právo ho zneuznat. Sestřičko mých sestřiček,“ zvedal jsem do výše sklenku, „miluji tě stále!“

Oba manželé, nerozumějící mi, usmívali se a promíjeli mi mou důvěrnost. A já byl k nezadržení: „Ty probouzečko hudby! Ty uspávačko básníků! Ty krotitelko bohémů! Ty podvodná melancholičko! Ty pošetilá misionářko! Ty dojemný proroku!“

Ještě dlouho jsme se radovali, klábosíce a žvaníce jeden přes druhého.

Když jsem odcházel, dal mi básník bílou růži a řekl, že večer,
který jsme spolu prožili, byl básní.

Nikdo se

nebude smát

„Nalej mi ještě slivovici," řekla mi Klára a já jsem nebyl proti. Záminka pro otevření láhve nebyla nijak nadobyčejná, ale byla: Dostal jsem toho dne poměrně značný honorář za poslední část své studie, která byla otiskována na pokračování v odborném výtvarnickém časopise.

Už to, že studie vyšla, nebylo jen tak. To, co jsem napsal, bylo samý osten a samá polemika. Proto mi moji studii nejdříve odmítli v časopise Výtvarná myšlenka, kde je redakce vousatější a opatrnější, a pak ji teprve otiskli v menším konkurenčním výtvarnickém listě, kde jsou redaktoři mladší a nerozvážnější.

Honorář mi donesl pošťák na fakultu a s ním také jakýsi dopis; bezvýznamný dopis; ve své čerstvě narozené bohorovnosti jsem ho ráno sotva přečetl. Avšak nyní doma, kdy se čas chýlil k půlnoci a hladina v láhvi ke dnu, vzal jsem ho se stolu, aby nám posloužil k obveselení.

„Vážený soudruhu a dovolíte-li mi to oslovení — můj kolego!" předčítal jsem Kláře. „Omluvte, prosím, že já, člověk, s nímž jste v životě nemluvil, Vám toto píši. Obracím se na Vás s prosbou, abyste si laskavě přečetl přiloženou stat. Osobně Vás sice neznám, ale vážím si Vás jako muže, jehož soudy, úvahy a závěry mne udivily takovou shodou s výsledky mého vlastního bádání, že jsem z toho byl úplně konsternován. Tak např. i když se skláním před Vašimi úsudky a srovnávací analýzou, již mne možná předčíte, přece upozorňuji důrazně, že myšlenku o tom, že české umění mělo vždycky blízko k lidu, jsem vyslovil dříve, než jsem přečetl Vaše pojednání. Mohl bych to také lehce dokázat, neboť mám na to mezi jiným i svědky. To však toliko jenom na okraj, neboť Vaše pojednání..." následovalo další

velebení mé zname- nitosti a pak prosba: Jestli bych laskavě nenapsal o jeho stati recenzi, to jest lektorský posudek pro časopis Výtvarná myšlenka, kde jeho stat' už déle než půl roku odmítají a zneuznávají. Řekli mu, že můj posudek bude rozhodující, takže já jsem se teď stal jedinou pisatelovou nadějí, jediným světýlkem v jeho úporných temnotách.

Dělali jsme si z pana Zátureckého, jehož vznešené jméno nás fascinovalo, šoufky; ovšem šoufky docela ušlechtilé míněné, neboť chvála, již mne zahrnul, zejména v blíženectví se znamenitou slivovicí, mne obměkčovala. Obměkčila mne tak, že jsem v těch nezapomenutelných chvílích miloval celý svět. Ovšem z celého světa především Kláru, už proto, že seděla naproti mně, kdežto ostatní svět byl mi skryt za stěnami mé vršovické mansardy. A ježto jsem právě neměl, čím bych obdarovával svět, obdarovával jsem Kláru. Alespoň sliby.

Klára byla dvacetiletá dívka z dobré rodiny. Co říkám, z dobré, z výborné! Tatínek býval ředitelem banky a byl někdy v padesátém roce jako zástupce velkoburžoazie vystěhován do vesnice Čelákovice, pěkný kus za Prahu. Dceruška měla špatný kádrový posudek a pracovala jako švadlena u šicího stroje ve velké dílně pražských módních závodů. Netrpím předsudky. Nevěřím, že by míra otcova majetku se otiskla do genů, z nichž se zrodil otcův potomek. Prosím vás, kdo je dnes vlastně plebejec a kdo je patricij? Všechno se promíchalo a vyměnilo si místa tak dokonale, že je někdy těžko se vyznat v některých sociologických pojmech. Neměl jsem naprosto pocit, že sedím proti třídnímu nepříteli, naopak, seděl jsem proti krásné švadlence a usiloval jsem zvýšit si její náklonnost tím, že jsem jí lehkomyslně vyprávěl o výhodách zaměstnání, které jsem jí slíbil s pomocí svých přátel obstarat. Tvrdil jsem, že je nemožné, aby tak sličná dívka utrácela svou krásu nad šicím strojem, a rozhodl jsem se, že je třeba, aby se stala manekýnkou.

Klára mi neodporovala a prožili jsme noc ve šťastném srozumění.

Člověk prochází přítomností se zavázanýma očima. Smí pouze

tušit a hádat, co vlastně žije. Teprve později mu odvážou šátek s očí a on, pohlédnuv na minulost, zjistí, co žil a jaký to mělo smysl.

Domníval jsem se toho večera, že zapíjím své úspěchy, a vůbec jsem netušil, že je to slavnostní vernisáž mých konců.

A protože jsem nic netušil, probudil jsem se dalšího dne v dobré náladě, a zatímco Klára vedle mne ještě šťastně oddychovala, vzal jsem si do postele stat, která byla k dopisu přiložena, a s rozmarnou lhostejností jsem ji přečetl.

Jmenovalo se to „Mikoláš Aleš, mistr české kresby“ a nestálo to opravdu ani za tu půl hodiny nepozornosti, kterou jsem tomu věnoval. Byl to sběr samozřejmostí, které byly na sebe nakupeny bez nejmenšího smyslu pro vzájemnou souvislost a bez nejmenší ctižádosti rozmnožit je nějakou vlastní myšlenkou.

Bylo zcela jasné, že jde o pitomost. Doktor Kalousek, redaktor Výtvarné myšlenky (jinak neobyčejně protivný člověk), mi to ostatně ještě téhož dne telefonicky potvrdil; zavolal mi na fakultu: „Prosím tě, dostals ten traktát od toho Zátureckýho? ... Tak to napiš. Už mu to zřezalo pět lektorů a on pořád otravuje, teď si usmyslel, že jediná skutečná autorita jsi ty. Napiš ve dvou větách, že je to blbý, to ty už dovedeš, jedovatej umíš být dost; a budeme mít všichni pokoj.“

Jenomže ve mně se cosi vzpříčilo: Proč právě *já* mám být katem pana Zátureckého? Dostávám snad za to *já* redakční plat? Pamatoval jsem si ostatně velmi dobře, že mi ve Výtvarné myšlence odmítli z opatrnosti mou stat; zato jméno pana Zátureckého pojilo se mi pevným poutem vzpomínky s Klárou, slivovicí a krásným večerem. A konečně — nebudu to popírat, je to lidské — spočítal bych na jednom prstu lidi, kteří mne považují za „skutečnou autoritu“: proč bych měl tedy toho jediného ztrácet?

Zakončil jsem rozhovor s Kalouskem nějakou vtipnou neurčitostí, kterou on mohl považovat za příslib a já za vytáčku, a položil jsem sluchátko, jsa pevně rozhodnut, že posudek na pana Zátureckého nikdy nenapišu.

Místo toho jsem vytáhl ze zásuvky dopisní papír a napsal jsem panu Zátureckému dopis, kde jsem se vyhnul jakémukoli úsudku o jeho práci a vymluvil se, že mé názory na malířství devatenáctého století jsou obecně považovány za scestné a výstřední a že by proto má přímluva — zejména v prostředí redakce Výtvarné myšlenky — mohla věci spíš uškodit než prospět; přitom jsem zahrnul pana Zátureckého přátelskou hovorností, z níž nebylo možno nevyčíst mou přízeň.

Sotva jsem hodil dopis do schránky, na pana Zátureckého jsem zapomněl. Ale pan Záturecký nezapomněl na mne.

Jednoho dne, když jsem právě končil přednášku — přednáším na naší vysoké škole o dějinách malířství — zaklepala na dveře třídy naše sekretářka, paní Marie, vlídná starší dáma, která mi občas vaří kávu a zapírá mne v telefonu před nežádoucími ženskými hlasy. Naklonila se do třídy a řekla, že prý mne čeká nějaký pán.

Z pánů nemám strach a tak jsem se rozloučil s posluchači a vyšel v dobré míře na chodbu. Tam se mi ukláněl pomenší mužík v obnošených černých šatech a bílé košili. Velmi uctivě mi oznámil, že je Záturecký.

Pozval jsem hosta do volné místnosti, nabídl jsem mu křeslo a začal jsem s ním žoviálně rozprávět o všem možném, o tom, jaké je špatné léto a jaké jsou v Praze výstavy. Pan Záturecký zdvořile přisvědčoval na každý můj šplecht, avšak snažil se záhy vztahovat každou mou poznámku na svou stat' o Mikoláši Alšovi, která tu náhle ležela mezi námi ve své neviditelné substancí jako ne- odstranitelný magnet.

„Nic bych neudělal raději, než napsal o vaší práci posudek,“ řekl jsem konečně, „ale vysvětlil jsem vám v dopise, že mne nikde nepovažují za odborníka na české devatenácté století a že jsem navíc trochu na štíru s redakcí Výtvarné myšlenky, kde mne mají za zatvrzelého modernistu, takže by vám má kladná recenze mohla jen a jen ublížit.“

„0 jste příliš skromný,“ řekl pan Záturecký, „vy, takový znalec, jak můžete tak černě posuzovat své postavení! V redakci

mi řekli, že bude všechno záviset jen na vašem posudku. Když se za mou stat postavíte, otisknou ji. Jste moje jediná záchrana. Je to dílo tříletého studia a tříleté práce. Všechno je nyní ve vašich rukou."

Jak lehkomyšlně a z jak špatného zdíva buduje člověk své výmluvy! Nevěděl jsem, co mám panu Zátуреckému odpovědět. Podíval jsem se mu maně do tváře a zpozoroval jsem, že se na mne dívají nejen malé, starodávné, nevinné brejličky, ale i mocná, hluboká kolmá vráska na čele. V krátké chvíliče jasnozření přelétl mi po zádech mráz: Ta vráska, soustředěná a úporná, prozrazovala totiž nejen myšlenková muka, jež její majitel absolvoval nad kresbami Mikoláše Alše, ale i neobyčejnou schopnost vůle. Ztratil jsem duchapřítomnost a nenašel žádnou chytrou výmluvu. Věděl jsem, že recenzi nenapišu, ale věděl jsem také, že nemám síly říci to úpěnlivému muzíkovi do očí.

A tak jsem se začal usmívat a cosi neurčitě slibovat. Pan Zátуреcký mi děkoval a řekl, že se zase brzo přijde zeptat. Rozloučil jsem se s ním pln úsměvů.

Za pár dnů opravdu přišel. Šikovně jsem se mu vyhnul, ale další den mne prý už na fakultě sháněl znovu. Pochopil jsem, že je zle. Sel jsem rychle za paní Marii učinit náležitá opatření.

„Mařenko, prosím vás, kdyby mne ještě někdy hledal tam ten pán, řekněte, že jsem odjel na studijní cestu do Německa, že se vrátím až za měsíc. A abyste o tom věděla: Mám, jak známo, všechny svoje přednášky v úterý a ve středu. Přeložím je teď tajně na čtvrtek a na pátek. Budou o tom vědět jenom posluchači, nikomu o tom neříkejte a nechte rozvrh neopravený. Musím odejít do ilegality."

A začal jsem se smát a paní Marie taky, protože ví, že je se mnou legrace a že nemám od hloupého nápadu k hloupému činu nikdy moc daleko.

Pan Zátуреcký mne opravdu brzo přišel zase vyhledat na

fakultu a byl zoufalý, když mu sekretářka oznámila, že jsem náhle odjel do Německa. „To přece není možné! Pan Klíma má o mně napsat recenzi! Jak mohl takhle odjet?“ „Já nevím,“ řikala paní Marie, „však on se za měsíc vrátí.“ „Zase další měsíc...“ naříkal pan Záturecký: „A neznáte jeho adresu v Německu?“ „Neznám,“ řekla paní Marie.

A tak jsem měl měsíc pokoj.

Ale měsíc utekl rychleji, než jsem tušil, a pan Záturecký stál opět v kanceláři. „Ne, ještě se nevrátil,“ řekla mu paní Marie, a když mne o něco později potkala, úpěnlivě mne prosila: „Ten váš mužíček tu už zase byl, co mu mám proboha říct?“ „Řekněte mu, Mařenko, že jsem v Německu dostal žloutenku a ležím tam v Jeně v nemocnici.“ „V nemocnici!“ vykřikl pan Záturecký, když mu to Mařenka o několik dnů později sdělila. „To není možné! Pan Klíma musí přece o mně napsat recenzi!“ „Pane Záturecký,“ řekla sekretářka vyčítavě, „pan Klíma leží kdesi v cizině vážně nemocen a vy myslíte jenom na svoji recenzi.“ Pan Záturecký se shrbil, odešel, ale za čtrnáct dní stál v kanceláři znovu: „Poslal jsem panu Klímovi do Jeny doporučený dopis. Je to malé město, nemocnice tam může být jen jedna — a dopis mi přišel zpátky!“ „Já už se z toho vašeho mužíka zblázním,“ řekla mi další den paní Marie. „Nesmíte se na mě zlobit. Co jsem mu měla říct? Pověděla jsem mu, že už jste se vrátil. Musíte si s ním poradit sám.“

Nezlobil jsem se na paní Marii. Dělal, co mohla. A já jsem se ostatně zdaleka necítil poražen. Věděl jsem, že jsem nepolapitelný. 21. jsem výhradně tajně. Tajně jsem ve čtvrtek a v pátek přednášel a tajně jsem se vřdycky v úterý a ve středu krčil ve vratech jednoho domu naproti škole a radoval se z pohledu na pana Zátu- reckého, který hlídkoval před školou a čekal, kdy vyjdu ven. Toužil jsem nasadit si buřinku a nalepit plnovous. Připadal jsem si jako Sherlock Holmes, jako maskovaný Jack, jako Neviditelný, jenž kráčí městem, připadal jsem si jako kluk.

Jednoho dne však pana Zátureckého hlídkování omrzelo a

udeřil tvrdě na paní Marii. „Kdy vlastně soudruh Klíma přednáší?" „Tam máte rozvrh," ukázala paní Marie na stěnu, kde byly na velké rozčtverečkované desce se vzornou přehledností zakresleny všechny vyučovací hodiny.

„To já vím," nedal se odbýt pan Záturecký. „Jenomže soudruh Klíma tu ani v úterý ani ve středu nikdy ne- přednáší. Je hlášen jako nemocný?"

„Není," řekla paní Marie v rozpacích.

A tu se mužiček na paní Marii obořil. Vyčetl jí, jaký to má pořádek v rozvrhu. Tázal se ironicky, jak to, že neví, kde který pedagog kdy je. Oznámil jí, že si na ni bude stěžovat. Křičel. Prohlásil, že si bude stěžovat i na soudruha asistenta Klímu, který nepřednáší, přestože přednášet má. Otázal se, je-li přítomen rektor.

Rektor naneštěstí přítomen byl.

Pan Záturecký zaklepal na jeho dveře a vešel. Asi za deset minut se vrátil do kanceláře paní Marie a ptal se jí stroze na adresu mého bytu.

„Litomyšl, Skalníkova 20," řekla paní Marie.

„Jak to, Litomyšl?"

„V Praze má pan Klíma jenom přechodné bydliště a nepřeje si, abych ho sdělovala..."

„Žádám vás, abyste mi dala adresu pražského bytu asistenta Klímy," křičel mužiček třesoucím se hlasem.

Paní Marie ztratila jakoukoli rozvahu. Vydala mu adresu mé mansardy, mého ubohého útočiště, mé sladké nory, v níž jsem měl být dopaden.

Ano, moje trvalé bydliště je v Litomyšli; mám tam maminku, kamarády a vzpomínky na tatínka; pokud můžu, ujíždím z Prahy a studuji a píšu doma, v malém maminčině bytě. Tak se také stalo, že jsem si ponechal formálně maminčin byt jako své trvalé bydliště a v Praze jsem nebyl s to se ani postarat o pořádnou garsoniéro, jak by se slušelo a patřilo, ale bydlel jsem kdesi ve Vršovicích v podnájmu, v malé, úplně samostatné mansardičce ve střeše, jejíž existenci jsem co možná tajil a nikde

neohlašoval, už proto, aby nedocházelo k zbytečným setkáním nežádoucích hostů s různými mými dočasnými spoluobyvatelkyněmi nebo návštěvnicemi, jejichž střída, příznám, bývala někdy velmi pestrá a nepřehledná.

Nemohu popřít, že právě z těchto příčin neměl jsem v domě právě nejlepší pověst. Půjčil jsem také několikrát, během svých litomyšlských pobytů, pokojík kamarádům, kteří se tam bavili až příliš dobře a nedali celou noc zamhouřit nikomu v domě oko. To všechno proti mně pohoršovalo některé obyvatele domu, takže proti mně vedli tichý boj, který se občas projevil v posudcích, které na mne dával uliční výbor, a dokonce i v jedné stížnosti podané na bytový úřad.

V době, o níž vyprávím, zdálo se Kláře již obtížné dojíždět do práce až odkudsi z Čelákovic a tak u mne začala zůstat přes noc. Nejdřív jen nesměle a výjimečně, pak si u mne uložila jedny šaty, pak několik šatů a zanedlouho se v šatníku krčily mé dva obleky v koutku a můj pokojík se změnil v dámský salónek.

Měl jsem Kláru v oblibě; byla krásná; těšilo mne, že se za námi ohlíželi lidé, když jsme spolu šli; byla nejméně o třináct let mladší, což zvyšovalo mou vážnost u posluchačů; měl jsem prostě tisíc důvodů si jí hledět. Nechtěl jsem však, aby se vědělo, že u mne bydlí. Báł jsem se pověstí a klepů u nás v domě; báł jsem se, aby někdo nezačal útočit na mého hodného starého bytného, který žil většinu roku mimo Prahu, byl diskrétní a nestaral se o mne; báł jsem se, aby jednoho dne nerad a s těžkým srdcem nepřišel mne prosit, abych kvůli jeho dobré pověsti od sebe slečnu vykázal. Klára měla proto přísně nařídzeno nikomu neotvírat.

Onoho dne byla sama doma. Byl slunný den a v mansardě bylo skoro dusno. Povalovala se proto nahá na mém gauči, zabývající se pozorováním stropu.

A tehdy se náhle ozvalo bušení na dveře.

Nebylo to nic znepokojujícího. Neměl jsem u své mansardy zvonek, takže kdo přišel, musil tlouct. Klára se tedy nedala rámušem vyrušit a nikterak nemínila přestat pozorovat strop.

Ale bušení neustávalo; pokračovalo naopak dál s klidnou a nepochopitelnou vytrvalostí. Klára znervózňela; začala si představovat, že přede dveřmi stojí muž, jenž zvolna a významně obrací klop saka, muž, jenž na ni posléze zhurta uhodí, proč že neotvírá, co zatajuje, co skrývá a je-li tu hlášena. Zachvátíl ji pocit provinilce; sklopila oči ze stropu a shledávala rychle, kde nechala ležet šaty. Ale bušení znělo tak úporně, že ve zmatku nenašla nic jiného než můj balonový plášť visící v předsínce. Oblékla si ho a otevřela dveře.

Tam však uviděla místo zlé vyšetřující tváře jen malého mužíčka, který se ukláněl: „Je pan Klíma doma?“ „Ne, není doma...“ „To je škoda,“ řekl mužíček a omlouval se zdvořile, že ruší. „Pan Klíma má totiž o mně napsat recenzi. Slíbil mi to a ta věc už velice spěchá. Kdybyste dovolila, nechal bych mu tu alespoň vzkaz.“

Klára dala mužíčkovi papír a tužku a já jsem se večer dočetl, že osud stati o Mikoláši Alšovi je jedině v mých rukou a že pan Záturecký v hluboké úctě čeká na mou recenzi a pokusí se mne opět vyhledat na fakultě.

Nazítří mi vyprávěla paní Marie, jak jí pan Záturecký vyhrožoval, jak křičel a jak si šel na ni stěžovat; chvěl se jí hlas a bylo jí do pláče; dostal jsem vztek. Chápal jsem moc dobře, že sekretářka, která se až dosud smála mé hře na schovávanou (ačkoli dám krk za to, že to udělala spíš z laskavosti ke mně než z upřímné veselosti), cítí se nyní ublížena a vidí pochopitelně příčinu svých nepříjemností ve mně. A když jsem k tomu připočetl prozrazení své mansardy, desetiminutové bušení na dveře a vylekání Kláry, můj vztek rostl v zuřivost.

A jak tak chodím sem a tam po kanceláři paní Marie, jak se koušu do rtů, jak vřu a přemýšlím o pomstě, otevrou se dveře a objeví se v nich pan Záturecký.

Když mne uviděl, zasvitl v jeho tváři záblesk štěstí. Uklonil se a pozdravil.

Přišel trochu předčasně, přišel dřív, než jsem stačil uvážit svou pomstu.

Zeptal se, jestli jsem včera dostal jeho vzkaz.

mlčel jsem.

Zopakoval otázku.

- *

„Dostal," povídám.

„A napíšete, prosím, tu recenzi?"

Viděl jsem ho před sebou; neduživého, úporného, úpěnlivého; viděl jsem kolmou vrásku, která kreslila na jeho čele čáru jediné vášně; pozoroval jsem tuto jednoduchou čáru a pochopil jsem, že je to přímka určená dvěma body: mou recenzí a jeho statí; že mimo neřest této mánické přímky neexistuje v jeho životě než světecká askese. A tu mne napadla spásná zlomyslnost.

„Doufám, že chápete, že po včerejšku už s vámi nemám co mluvit," řekl jsem.

„Nerozumím vám."

„Nepřetvařujte se. Řekla mi vše. Je zbytečné, abyste zapíral."

„Nerozumím vám," opakoval znovu, ale tentokrát již odhodlaněji, malý mužík.

Nasadil jsem žoviální, málem přátelský tón: „Podívejte se, pane Záturecký, nebudu vám nic vyčítat. Vždyť já jsem také holkař a chápu vás. Já bych na vašem místě taky obtěžoval tak krásnou dívku, kdybych se s ní octl sám v bytě a ona byla pod mužským baloňákem nahá."

„To je urážka!" zbledl malý muž.

„Ne, to je pravda, pane Záturecký."

„To vám říkala ta dáma?"

„Nemá přede mnou tajemství."

„Soudruhu asistente, to je urážka! Já jsem ženatý člověk. Já mám ženu! Já mám děti!" Malý muž udělal krok vpřed, takže jsem před ním musel ustoupit.

„Tím hůř, pane Záturecký."

„Jak to myslíte, tím hůř?"

„Myslím to tak, že jste-li ženatý, je to pro vaše holkařství přitěžující okolnost."

„To odvoláte!" řekl pan Záturecký výhružně.

„No tak dobrá," připustil jsem. „Ženatý stav nemusí být

vždycky přitěžující okolností pro holkaře. Někdy může naopak leccos omlouvat. Ale na tom nezáleží. Rekl jsem vám, že se na vás nijak nehněvám a docela vás chápu. Nechápu jen jedno. Jak můžete od člověka, o jehož ženu usilujete, chtít ještě recenzi."

„Soudruhu asistente! O tu recenzi vás žádá doktor Kalousek, redaktor časopisu akademie věd Výtvarná myšlenka! A vy tu recenzi musíte napsat!"

„Recenzi nebo ženu. Obojí žádat nesmíte."

„Jak se to chováte, soudruhu!" zakřičel na mne pan Záturecký v zoufalém hněvu.

Divná věc, náhle jsem měl pocit, že pan Záturecký mi opravdu chtěl svést Kláru. Vzkypěl jsem a zakřičel: „Vy se opovažujete mne napomínat? Vy, který byste se mi tu měl před paní sekretářkou pokorně omluvit?"

Otočil jsem se k panu Zátureckému zády a on, vyveden z míry, vypotácel se ven.

„No tak," oddechl jsem si jako po těžkém vítězném boji a řekl jsem paní Marii: „Teď už snad po mně recenzi chtít nebude."

Paní Marie se usmívala a po chvíli se mne nesměle zeptala: „A proč vy, pane Klímo, mu nechcete vlastně ten posudek napsat?"

„Protože ta věc, Mařenko, co napsal, je strašná kravina."

„A proč teda v tom posudku nenapíšete, že je to kravina?"

„Proč bych to psal? Proč si mám znepřátelovat lidi?" — ale sotva jsem to vyslovil, uvědomil jsem si, že pan Záturecký je už stejně můj nepřítel a že můj boj o to, abych nenapsal recenzi, je boj bezúčelný a absurdní — avšak pohříchu boj, který se už nedá ani zastavit, ani odvolat.

Paní Marie se na mne dívala shovívavým úsměvem, jakým se dívají ženy na pošetilost dětí; a tu se otevřely dveře a v nich pan Záturecký se vztaženou rukou: „Ne já! Vy mně se budete muset omluvit!" Zvolal to třesoucím se hlasem a opět zmizel.

Nepamatuju se přesně, snad ještě téhož dne, snad o několik dnů později, našli jsme v mé schránce dopis bez adresy. Uvnitř bylo psáno těžkým, téměř neumělým písmem: Vážená! Dostavte se ke mně v neděli ohledně urážky mého manžela. Budu celý den doma. Když se nedostavíte, byla bych nucena učinit opatření. Anna Záturecká, Praha 3, Dalimilova 14.

Klára byla vyděšená a začala cosi mluvit o mé vině. Mávl jsem rukou a prohlásil, že smyslem života je bavit se životem, a že je-li život na to příliš lenivý, nezbyvá nám než ho trochu postrčit. Člověk musí neustále osedlávat příběhy, ty střelhiblé klisničky, bez nichž by se ploužil v prachu jako unuděný pěšák. Když mi Klára řekla, že ona sama žádné příběhy osedlávat nechce, ujistil jsem ji, že se s paní Zátureckou ani s panem Zátureckým nikdy nesetká a že příběh, do jehož sedla jsem naskočil, zmůžu hravě sám.

Ráno, když jsme vycházeli z domu, zastavil nás domovník. Domovník není nepřítel. Uplatil jsem ho kdysi moudře padesátikorunou a žil jsem od té doby v příjemném přesvědčení, že se naučil o mně nic nevědět a že nepřilévá olej do ohně, který proti mně živí mí zdejší nepřátelé.

„Včera vás tu hledali nějakí dva," řekl.

„Jací dva?"

„Takovej malej se ženskou."

„Jak vypadala ta ženská?"

„Vo dvě hlavy větší. Hrozně energická. Přísná ženská. Na všechno se vyptávala." Obrátil se ke Kláře: „Hlavně na vás. Kdo přej jste a jak se jmenujete."

„Proboha, co jste jí řekl?" vyjekla Klára.

„Co bych jí řekl. Copak vím, kdo k panu Klímovi chodí? Řekl jsem jí, že k němu chodí každé večer jiná."

„To je výborné," smál jsem se a vytahoval z kapsy desetikorunu. „Jenom to tak říkejte dál."

„Neboj se," řekl jsem potom Kláře, „v neděli nikam nepůjdeš a nikdo tě nevyptává."

A přišla neděle, po neděli pondělí, úterý, středa; nestalo se nic.

„Tak vidíš," řekl jsem Kláře.

Pak ale přišel čtvrtek. Vyprávěl jsem posluchačům na obvyklé lajně přednášce, jak mladí fauvisté horečně a v nezištné družnosti osvobozovali barvu od její dřívější impresionistické popisnosti, když tu otevřela dveře paní Marie a šeptem mi řekla: „Je tady žena od toho Záturec- kého." „Vždyť tady nejsem," říkám, „jen jí ukažte rozvrh!" Ale paní Marie zavrtěla hlavou: „Zapřela jsem vás, ale ona nakoukla do vašeho kabinetu a uviděla tam na věšáku balonák. Kolem šel právě docent Zelený a potvrdil jí, že je to váš. A tak teď sedí na chodbě a čeká."

Kdyby mne osud dovedl pronásledovat systematictější, možná, že by ze mne něco bylo. Slepá ulička je místo mých nejlepších inspirací. Rekl jsem oblíbenému posluchači :

„Buďte tak hodný a udělejte mi malou laskavost. Běžte do mého kabinetu, oblékněte si můj balonák a odejděte v něm z budovy. Nějaká žena se vám bude snažit dokázat, že vy jste já, ale váš úkol bude, abyste to za žádnou cenu nepřipouštěli."

Posluchač odešel a vrátil se asi za čtvrt hodiny. Oznámil, že je úkol splněn, vzduch čistý a žena mimo budovu.

Pro tentokrát jsem tedy vyhrál.

Ale pak přišel pátek a Klára se odpoledne vrátila z práce, div se netrásla.

Zdvořilý pán, jenž přijímá v úhledném salónu módního závodu zákaznice, otevřel toho dne najednou dveře dozadu do dílny, kde sedí nad šicím strojem s patnácti jinými švadlenami i má Klára, a zakřičel: „Bydlíte některá na Puškinově 5?"

Klára dobře věděla, že jde o ni, protože Puškinova 5 je moje adresa. Avšak dobře osvojená opatrnost způsobila, že se nepřihlásila, neboť ví, že u mne bydlí načerno a že po tom nikomu nic není. „Vždyť jí to říkám," řekl uhlazený pán, když se žádná z šiček nepřihlásila, a zase odešel. Klára se potom dověděla, že ho nějaký přísný ženský hlas v telefonu donutil prohledat adresář zaměstnankyň a přesvědčoval ho čtvrt hodiny, že v závodě musí být zaměstnaná žena z Puškinovy 5.

Stín paní Záturecké lehl na naši idylickou místnost.

„Ale jak mohla vypátrat, kde jsi zaměstnaná? Vždyť tady v baráku o tobě nikdo neví!“ křičel jsem.

Ano, byl jsem opravdu přesvědčen, že o nás nikdo neví. Zil jsem jak podivín, jenž se domnívá žít nepozorován za vysokou hradbou, zatímco mu po celou dobu uniká jediná podrobnost: že ta hradba je z průhledného skla.

Podplácel jsem domovníka, aby nevyzradil, že u mne Klára bydlí, nutil jsem Kláru k nejobtížnější nenápadnosti a utajenosti, a zatím o ní věděl celý clům. Stačilo, že se dala kdysi do neopatrného hovoru s nájemnicí ze druhého poschodí — a vědělo se, i kde je zaměstnána.

Aniž jsme to tušili, žili jsme již dávno odhaleni. Utajeno zůstalo našim pronásledovatelům pouze Klárino jméno a potom jedna malá podrobnost: že u mne žila nehlášena. Tato dvě tajemství byl jediný a poslední kryt, za nímž jsme zatím unikali paní Záturecké, která zahájila svůj boj s důsledností a metodičností, z níž mne obešla hrůza.

Pochopil jsem, že jde do tuhého; že kůň mého příběhu je zatraceně osedlán.

To bylo v pátek. A když Klára přišla z práce v sobotu, třásla se zase. Stalo se toto:

Paní Záturecká se vypravila se svým mužem do podniku, kam den předtím telefonovala, a požádala vedoucího, aby směla s manželem navštívit dílnu a prohlédnout s ním tváře všech přítomných švadlen. Přání udivilo sice soudruha vedoucího, ale paní Záturecká se tvářila tak, že jí nebylo možno nevyhovět. Mluvila cosi temného o urážce, o zničené existenci a o soudu. Pan Záturecký stál vedle ní, mračil se a mlčel.

Byli tedy uvedeni do dílny. Švadleny zvedly lhostejně hlavu a Klára poznala malého mužíka; zbledla a rychle, s nápadnou nenápadností, pokračovala v šití.

„Prosím,“ pokynul vedoucí s ironickou zdvořilostí strnulé

dvojici. Paní Záturecká pochopila, že se musí chopit iniciativy, a pobídla muže: „Tak se dívej!“ Pan Záturecký pozvedl zamračený zrak a rozhlédl se. „Je to některá?“ zeptala se šeptem paní Záturecká.

Pan Záturecký zřejmě ani přes brejličky neviděl dostatečně břitce, aby obhlédl velikou místnost, která byla ostatně dosti nepřehledná, plná navršených krámů i šatů visících z dlouhých vodorovných tyčí, s neposednými švadlenami, které neseseděly pěkně čelem ke dveřím, ale všelijak: obracejíce se, poposedávajíce, vstávajíce a odvracejíce mimoděk svou tvář. Musel tedy vykročit a pokoušet se žádnou nevynechat.

Když ženy pochopily, že jsou kýmisi prohlíženy a nadto kýmisi tak nepohledným a pro ně nežádoucím, pocitily v hloubi své vnímavosti nejasný pocit potupy a začaly se tiše bouřit úsměšky i reptáním. Jedna z nich, mladá silná holka, prostorece vyprskla: „Von hledá po celý Praze tu potvoru, která ho přivedla do jiného stavu!“

Na oba manžele se sesypal hlučný, obhroublý ženský posměch a oni v něm stáli, nesmělí i zarputilí, s jakousi podivnou důstojností.

„Paní matko,“ zavolala zas ta prostoreká holka na paní Zátureckou, „špatně si synáčka hlídáte! Takovýho pěkný- ho chlapečka bych vůbec nepouštěla z domu!“

„Dívej se dál,“ zašeptala paní svému muži a on, zamračeně a plaše, šel dál, krok za krokem, jako by šel uličkou hanby a ran, ale přece šel pevně a nevynechával žádnou tvář.

Vedoucí se celou tu dobu neutrálně usmíval; znal své ženské a věděl, že s nimi nic nesvede; dělal proto, že jejich povyk neslyší, a zeptal se pana Zátureckého: „A jak, prosím vás, měla ta žena vlastně vypadat?“

Pan Záturecký se otočil k vedoucímu a pomalu a vážně říkal: „Byla krásná... byla velice krásná...“

Klára se zatím krčila v koutku místnosti, odlišujíc se svým neklidem, svou sklopenou hlavou a urputnou činností od všech rozdováděných žen. Ach, jak špatně předstírala svou

nenápadnost a bezvýznamnost! A pan Záturecký byl již kousek od ní a v nejbližších chvílích jí musel pohlédnout do tváře.

„To je málo, když si pamatujete jen to, že byla krásná," řekl zdvořilý soudruh vedoucí panu Zátureckému. „Krásných žen je mnoho. Byla malá nebo velká?"

„Vysoká," řekl pan Záturecký.

„Byla černá nebo blond?"

Pan Záturecký se zamyslel a řekl: „Byla blond."

Tato část příběhu mohla by sloužit jako podobenství o síle krásy. Pan Záturecký, když u mne Kláru poprvé viděl, byl tak oslněn, že ji vlastně neviděl. Krása vytvořila před ní jakousi neprůhlednou clonu. Clonu světla, za níž byla skryta jako pod závojem.

Klára totiž není ani vysoká ani blond. To jen vnitřní velikost krásy propůjčila jí v očích pana Zátureckého zdání fyzické velikosti. A svit, který krása vyzařuje, propůjčil jejím vlasům zdání zlatosti.

A tak když malý muž přistoupil posléze do rohu místnosti, kde se Klára ve svém hnědém pracovním hábitku skláněla křečovitě nad jakousi rozstříhanou sukní, nepoznal ji. Nepoznal ji, protože ji nikdy nespatrił.

Když Klára dopověděla nesouvisle a s malým darem srozumitelnosti tuto příhodu, řekl jsem: „Vidiš, máme štěstí."

Ale ona se na mne vzlykavě obořila: „Jaké štěstí, nepřišli na mne dnes, přijdou na mne zítra."

„Rád bych věděl, jak."

„Přijdou si pro mne sem, k tobě."

„Nikoho sem nepustím."

„A co když na mne pošlou SNB? Anebo co když uhodí na tebe a vytáhnou z tebe, kdo jsem? Mluvila o soudu, zažaluje mne pro urážku manžela."

„Prosím tě, vysměju se jim: vždyť to byl všechno žert a legrace."

„Dnes není žádná doba na legrace, dnes se všechno bere vážně; řeknou, že jsem ho chtěla úmyslně oěernit. Když se na něho podívají, copak uvěří, že by mohl opravdu obtěžovat ženu?"

„Máš pravdu, Kláro," řekl jsem, „asi že tě zavrou. Ale podívej se, Karel Havlíček Borovský byl taky v kriminále, a jak daleko to dotáhl: musela ses o něm učit ve škole."

„Nekecej," řekla Klára, „víš, že to mám nahnutý, stačí, že se dostanu před trestní komisi, a mám to v posudku a z dílny se nikdy nevybabřu, stejně bych ráda věděla, jak to vypadá s tím místem manekýnky, co mi slibuješ, a spát už u tebe nemůžu, vždyť bych se tady bála, kdy pro mne přijdou, pojedu dnes zase do Čelákovic."

Tak to byl jeden rozhovor.

A odpoledne téhož dne po schůzi katedry jsem měl druhý.

Vedoucí katedry, šedovlasý historik umění a moudrý muž, pozval si mne do svého kabinetu.

„Ze jste si tou studií, co vám teď vyšla, moc neposloužil, to doufám víte," řekl mi.

„Ano, to vím," povídám.

„Kdekerý náš profesor to vztahuje na sebe a rektor si myslí, že to byl útok na jeho názory."

„Co se dá dělat," řekl jsem.

„Nic," řekl profesor, „ale vypršelo vám tříleté období odborné asistentury a na místo je vypsán konkurs. Bývá ovšem zvykem, že komise přiznává vítězství tomu, kdo už na škole učil, ale jste si tak jist, že se tento zvyk potvrdí i ve vašem případě? Ale o tom jsem mluvit nechtěl. Pro vás zatím mluvilo vždycky to, že jste poctivě přednášel, byl jste u posluchačů oblíben a něco jste je naučil. Jenomže ani o to se teď nemůžete opřít. Rektor mi sdělil, že jste už čtvrt roku vůbec nepřednášel. A docela bez omluvy. Vždyť to samo by stačilo, abyste dostal okamžitou výpověď."

Vysvětloval jsem profesorovi, že jsem nevynechal ani jedinou přednášku, že to všechno byla jenom legrace, a vyprávěl jsem mu celou historii o panu Zálureckém a Kláře.

„Dobrá, já vám věřím," řekl profesor, „ale co na tom záleží, že já vám věřím? Dnes si o tom vykládá celá škola, že nepřednášíte a nic neděláte. Už se o tom jednalo v závodní radě a včera s tím přišli na rektorské kolegium."

„Ale proč o tom nejdřív nemluvili se mnou?"

„O čem s vámi mají mluvit? Všechno je jim jasné. Teď už se jenom dívají zpět na celé vaše působení na fakultě a hledají souvislosti mezi vaší minulostí a vaší přítomností."

„Co mohou najít špatného na mé minulosti? Vy víte sám, jak mám rád svou práci! Nikdy jsem se neulejval! Mám čisté svědomí."

„Každý lidský život je velmi mnohoznačný," řekl profesor: „Minulost každého z nás je možno stejně dobře upravit v životopis milovaného státníka jako v životopis zločince. Jen se podívejte pořádně sám na sebe. Nikdo vám nebere, že jste měl rád svou práci. Ale co když vám sloužila především jako příležitost k úniku? Nebylo vás příliš vidět na schůzích, a když jste i přišel, většinou jste mlčel. Nikdo nevěděl dost dobře, co si vlastně myslíte. Sám si pamatuju, že několikrát, když šlo o vážné věci, řekl jste z ničeho nic žert, který vzbudil rozpaky. Ty rozpaky byly ovšem hned pozapomenuty, ale dnes, vyloveny z minulosti, nabývají náhle přesného smyslu. Nebo si vzpomeňte, jak vás na fakultě sháněly různé ženy a jak jste se dával před nimi zapírat. Anebo vaše poslední stať, o níž kdokoli, komu se zachce, může tvrdit, že je psána z podezřelých pozic. To všechno jsou ovšem jednotlivosti; ale stačí je osvětlit vašim dnešním, přítomným deliktem, aby se náhle spojily v celek výmluvně svědčící o vašem charakteru a vašem postoji."

„Ale jakýpak delikt! Vždyť se to dá všechno hravě vysvětlit! Fakta jsou docela prostá a jasná!"

„Fakta znamenají málo proti náladám. Vyvracet fámu či náladu je stejně marné jako vyvracet věřícímu člověku víru v neposkvřněné početí. Dopouštíme se stejně jakési hrubé chyby," zauvažoval profesor, „když se domníváme, že je možno víru amputovat z lidského života. Je to potřeba, která si žádá být

stejně ukájena jako cit či žízeň. Možná, že bylo moudré, když se tato lidská potřeba ukájela veskrze jen v kostelích a při modlitbách. Teď hledá, jak vidíte, své úkoje ve všelijakých nepatřičných oblastech a všude, kde si je najde, jsme s rozumem v koncích. Stal jste se prostě obětí víry, soudruhu asistenta."

„Máte jistě mnoho pravdy," řekl jsem, „ale přece jen nemám v povaze vzdávat se bez boje. Když už jste vyložil náladu, která proti mně vznikla, jako akt víry, budu proti víře bojovat rozumem. Vyložím přede všemi věci tak, jak se odehrály: jsou-li lidé lidmi, musí se lomu přece smát."

„Jak myslíte. Ale poznáte, že buď lidé nejsou lidmi, anebo že jste nevěděl, co lidé jsou. Nebudou se smát. Vy- ložíte-li jim všechno, jak se seběhlo, ukáže se pak, že jste nejenom neplnil své povinnosti, jak vám je předpisoval rozvrh, že jste tedy nedělal, co dělat máte, ale že jste ještě navíc přednášel načerno, to jest, že jste dělal, co dělat nemáte. Ukáže se, že jste urážel jakéhosi člověka, který vás žádal o pomoc. Ukáže se, že nemáte v pořádku své soukromí, že u vás bydlí nepřihlášena nějaká mladá dívka, což bude působit velmi nepříznivě na předsedkyni závodní rady. Věc se rozmaže a kdoví jaké z ní ještě vzniknou další pověsti, které přijdou zajisté velmi vhod všem těm, které popuzují vaše názory, ale stydí se být proti vám kvůli nim."

Věděl jsem, že mne profesor nechce ani strašit, ani obelhávat, avšak považoval jsem ho za podivína a nechtěl jsem se poddat jeho skepticismu. Aféra s panem Záturec- kým mi zalézala za nehty, ale neunavila mne dosud. Vždyť já jsem toho koně osedlal; nemohu tedy dopustit, aby mi vytrhl opatř z rukou a unášel mne, kam se mu zachce. Byl jsem připraven svést s ním zápas.

A kůň se zápasu nevyhýbal. Když jsem přišel domů, čekalo mne tam ve schránce předvolání na schůzi uličního výboru. Nepochyboval jsem, oč půjde.

Nemýlil jsem se. Uliční výbor, zasedající v jakémsi bývalém

krámku kolem dlouhého stolu, tvářil se chmurně, když jsem vešel. Prošedivělý muž s brejličkami a ustupující bradou mi ukázal na židli, ftekl jsem děkuju, posadil jsem se a tentýž muž se ujal slova. Oznámil mi, že uliční výbor mne sleduje již delší dobu, že vědí velmi dobře o tom, že mám neuspořádaný soukromý život; že to nepůsobí dobrým dojmem na mé okolí; že si nájemníci z mého činžáku už jednou na mne stěžovali, když nemohli spát celou noc pro hluk v mém bytě; že to všechno stačí, aby si o mně udělal uliční výbor patřičný obraz. A že nyní k dovršení všeho obrátila se na ně o pomoc soudružka Záturecká, žena vědeckého pracovníka. Ze jsem měl o jeho vědeckém díle napsat už před půl rokem recenzi a že jsem to neudělal, i když jsem dobře věděl, že na mém posudku závisel osud zmíněného díla.

„Jaképak vědecké dílo!“ přerušil jsem muže s malou bradou: „Je to slátanina opsaných myšlenek.“

„To je zajímavé, soudruhu,“ vmísila se teď do řeči mondénně oblečená asi třicetiletá blondýna, na jejíž tváři byl (patrně jednou provždy) nalepen rozzářený úsměv. „Dovolte mi otázku: Jaký je váš obor?“

„Jsem výtvarný teoretik.“

„A soudruh Záturecký?“

„Nevím. Snad se pokouší o něco podobného.“

„Vidíte,“ obrátila se blondýna nadšeně k ostatním, „soudruh Klíma vidí v pracovníku stejného oboru nikoli soudruha, ale svou konkurenci. To je způsob, jak nám dnes myslí skoro všichni intelektuálové.“

„Budu pokračovat,“ řekl muž s ustupující bradou, „soudružka Záturecká nám řekla, že její manžel vás navštívil v bytě a že se tam setkal s nějakou ženou. Ta prý ho potom u vás osočila, že ji chtěl pan Záturecký pohlavně obtěžovat. Soudružka Záturecká má ovšem v ruce doklady o tom, že její manžel není ničeho podobného schopen. Chce znát jméno té ženy, která jejího manžela nařkla, a předat věc trestní komisi národního výboru, neboť falešné nařčení znamenalo pro jejího manžela existenční

poškození."

Pokusil jsem se přece jen ještě ulomit téhle směšné aféry její nepřiměřený hrot: „Podívejte se, soudruzi," říkám, „vždyť to celé vůbec nestojí za to. O žádné existenční poškození přece nejde. Ta práce je tak slabá, že bych ji stejně já ani nikdo jiný doporučit nemohl. A jestli došlo mezi tou ženou a panem Zátureckým k nějakému nedorozumění, tak k tomu snad není zapotřebí svolávat schůze."

„O našich schůzích nebudeš, soudruhu, naštěstí rozhodovat ty," odpověděl mi muž s ustupující bradou. „A když teď tvrdíš, že je práce soudruha Zátureckého špatná, tak na to se musíme dívat jako na mstu. Soudružka Záturecká nám dala přečíst dopis, který jsi jejímu manželovi napsal po přečtení jeho práce."

„Ano. Jenomže v tom dopise neříkám ani slovo o tom, jaká ta práce je."

„To je pravda. Ale píšeš, že bys mu rád pomohl; z tvého dopisu jasně vyplývá, že si práce soudruha Zátureckého vážíš. A teď prohlašuješ, že je to slátanina. Proč jsi mu to tedy nenapsal už tehdy? Proč jsi mu to neřekl do očí?"

„Soudruh Klíma má dvojí tvář," řekla blondýna.

V té chvíli se do rozhovoru vmísila starší žena s trvalou ondulací (a s výrazem obětavé ochoty nahlížet do cizích životů); přešla rázem k jádru věci: „My bychom potřebovali, soudruhu, od tebe vědět, kdo byla ta žena, s kterou se u tebe pan Záturecký potkal."

Pochopil jsem, že není patrně v mých silách odejmout celé té aféry její nesmyslnou závažnost a že mi zbývá jen jediné: zmást stopu, odlákat je od Kláry, odvést je od ní, jako koroptev odvádí honícího psa od svého hnízda nabízejíc své tělo za těla svých mláďat.

„To je zlá věc, já si to jméno nepamatuju," řekl jsem.

„Copak ty si nepamatuješ jméno ženy, s kterou žiješ?" otázala se žena s ondulací.

„Kdysi jsem si to všechno psával, ale pak mi to připadalo hloupé a nechal jsem toho. A na paměť se člověk těžko může

spolehnout."

„Vy máte, soudruhu Klímo, asi vzorný poměr k ženám," řekla blondýna.

„Možná, že bych si vzpomněl, ale musel bych přemýš-

b 85 let. Nevíte, kdy to bylo, jak mne pan Záturecký navštívil?"

„To bylo, prosím," podíval se muž s ustupující bradou do svých papírů, „čtrnáctého ve středu odpoledne."

„Ve středu... čtrnáctého... počkejte ..." dal jsem si hlavu do dlaní a zamyslel jsem se: „Tak to už si vzpomínám. To byla Helena." Viděl jsem, jak všichni visí napjatě na mých rtech.

„Helena — a jak dál?"

„Jak dál? To bohužel nevím. Nechtěl jsem se jí na to ptát. Vlastně, upřímně řečeno, nejsem si ani jist, jestli se jmenovala Helena. Říkal jsem jí tak jen proto, že její manžel se mi zdál být zrzavý jako Meneláos. Ale každopádně se jí to velice líbilo, že jsem jí tak říkal. To bylo v úterý večer, když jsem ji poznal v jedné vinárně a podařilo se mi s ní chvíli mluvit, když její Meneláos šel k pultu vypít koňak. Další den za mnou přišla a byla u mne celé odpoledne. Jenom jsem ji musel k večeru na dvě hodiny opustit, protože jsem měl na fakultě schůzi. Když jsem se vrátil, byla znechucena, že ji jakýsi mužík obtěžoval, myslela si, že jsem s ním byl domluven, urazila se a nechtěla mne už dále znát. A tak, vidíte, nestačil jsem se už ani dovědět její pravé jméno."

„Soudruhu Klímo, ať je to pravda nebo ne, co říkáte," povídala blondýna, „zdá se mi být naprosto nepochopitelné, jak vy můžete vychovávat naši mládež. Copak vás náš život opravdu neinspireje k ničemu jinému než k pit- kám a zneužívání žen? Budte si jist, že o tom na patričních místech řekneme svůj názor."

„Domovník nic o žádné Heleně neříkal," zasáhla teď starší žena s ondulací. „Ale informoval nás, že je tam u tebe už měsíc nepřihlášená nějaká holka z módních závodů. Nezapomeň, soudruhu, že jsi v podnájmu! Jak si to představuješ, aby u tebe

takhle kdosi bydlel? Myslíš si, že váš dům je bordel?"

Mihla se mi před očima desetikoruna, kterou jsem před pár dní dal domovníkovi, a pochopil jsem, že obklíčení je dokonalé. A žena z uličního výboru pokračovala: „Jestli nám nechceš říct její jméno ty, ona si to už bezpečnost zjistí."

Půda mi ujížděla jak se patří pod nohama. Ovzduší nepřízně, o němž mi pověděl profesor, začínal jsem na fakultě už sám cítit. Nikdo mne sice zatím nepředvolával k žádnému pohovoru, ale tu a tam jsem zaslechl narážku a tu a tam mi něco soucitně zradila paní Marie, v jejíž kaceláři pili pedagogové kávu a nedávali si pozor na ústa. Za pár dnů se měla sejít konkursní komise, která teď shromažďovala ze všech možných stran posudky; představoval jsem si, jak její členové čtou zprávu uliční organizace, zprávu, o níž vím jen to, že je tajná a že k ní nemohu nic říci.

Jsou chvíle v životě, kdy se člověk stahuje do defenzivy. Kdy musí ustupovat. Kdy musí vzdávat méně důležité pozice, aby zachránil ty důležitější a nakonec třeba jen tu poslední nejdůležitější, protože na nějaké kótě se člověk přece musí zastavit a udržet, nechce-li začít život docela znova, s prázdnýma rukama a pocitem ztroskotance.

Zdalo se mi, že touto jedinou a nejdůležitější pozicí je moje láska. Ano, v těch pohnutých dnech jsem si náhle začal uvědomovat, že miluju svou křehkou a nešťastnou švadlenku, životem zároveň bitou i rozmazlovanou, a že na ní lpím. A byl jsem rád, že ji miluju. Vždyť jsem vlastně nikdy žádnou ženu nemiloval, ani nepotřeboval; cítil jsem se být silný a soběstačný, i když se zároveň kdesi hluboko ve mně rodil pocit, že jsem o cosi svou soběstačností ochuzován.

Toho dne jsem se setkal s Klárou u muzea. Ne, doma ne. Copak byl domov ještě vůbec domovem? Je domovem místnost ze skleněných stěn? Místnost střežená dalekohledy? Místnost, kde musíte přechovávat tu, kterou milujete, opatrněji než

kontraband?

Doma nebylo doma. Měli jsme tam pocit kohosi, kdo se vloupal na cizí území a může tam být každou chvíli dopaden, znervózňovaly nás kroky na chodbě, čekali jsme pořád, že bude někdo klepat na dveře a bude vytrvalý. Klára dojížděla zase do Čelákovic a v tom našem zcizeném domově jsme neměli chuť se scházet už ani dočasně. Proto jsem poprosil kamaráda malíře, aby mi půjčoval na večer ateliér. Toho dne jsem poprvé dostal klíč.

A tak jsme se ocitli pod jednou vysokou vinohradskou střechou, ve velikánské místnosti s jediným malým gaučem a rozlehlým šikmým oknem, z něhož bylo vidět celou večerní Prahu; uprostřed spousty obrazů opřených o stěny, uprostřed nepořádku a bezstarostné malířské špíny vrátily se mi rázem staré pocity blažené svobody. Rozvalil jsem se na gauči, vrazil jsem vývrtku do zátky a otvíral láhev vína. Klábosil jsem volně a vesele a těšil se na krásný večer i noc.

Jenomže tíseň, která tu spadla ze mne, dopadla plnou vahou na Kláru.

Zmínil jsem se již o tom, jak Klára beze všech skrupulí, ba s největší přirozeností se zabydlila kdysi v mé mansardě. Avšak nyní, když jsme se ocitli na chvíli v cizím ateliéru, cítila se nesvá. Více než nesvá. „Ponižuje mne to," řekla mi.

„Co tě ponižuje?" ptal jsem se jí.

„Ze jsme si museli vypůjčit byt."

„Proč tě ponižuje, že jsme si museli vypůjčit byt?"

„Protože je v tom cosi ponižujícího," odpověděla.

„Nic jiného jsme přece nemohli dělat."

„Ano," odpověděla, „ale v půjčeném bytě si připadám jak lehká holka."

„Proboha, proč by sis měla připadat jak lehká holka právě v *půjčeném* bytě, lehké holky provádějí svou činnost většinou ve svých a ne v půjčených bytech —"

Bylo marné útočit rozumem na pevnou hradbu iracionálních pocitů, z nichž je, jak známo, uhnětena duše ženy. Náš

rozhovor dostal hned od počátku špatné předznamenání.

Říkal jsem tehdy Kláře, co mi pověděl profesor, říkal jsem jí, co bylo na uličním výboru, a přesvědčoval jsem ji, že nakonec nade vším zvítězíme, budeme-li se mít rádi a budeme-li spolu.

Klára chvíli mlčela a pak řekla, že jsem si sám vším vinen. „Budeš mne moci aspoň dostat od těch švadlen?”

Rekl jsem jí, že teď bude možná muset mít chvíli strpení.

„Vidíš,” řekla Klára, „to byly samé sliby a nakonec neuděláš nic. A sama se odtud nedostanu, ani kdyby mi chtěl někdo jiný pomoci, protože budu mít tvou vinou zkažený posudek.”

Dal jsem Kláře slovo, že příhoda s panem Zátureckým jí nesmí ublížit.

„Já stejně nechápu,” řekla Klára, „proč tu recenzi nenapíšeš. Kdybys ji napsal, byl by hned pokoj.”

„Už je pozdě, Kláro,” řekl jsem. „Když tu recenzi napíšu, řeknou, že tu práci odsuzuju ze msty, a stanou se ještě zuřivější.”

„A proč bys ji musel odsuzovat? Tak napiš kladný posudek!”

„To nemůžu, Kláro. Ta práce je přece úplně nemožná.”

„No a? Proč děláš najednou pravdomluvného? Copak to nebyla lež, když jsi tomu mužíkovi napsal, že na tebe ve Výtvarné myšlence nic nedají? A to nebyla lež, když jsi tomu mužíkovi řekl, že mne tu chtěl svést? A to nebyla lež, když sis vymyslel tu Helenu? Tak když už jsi toho tolik nalhal, co ti to udělá, když zalžeš ještě jednou a pochválíš ho v posudku? Jenom tak to můžeš urovnat.”

„Vidíš, Kláro,” řekl jsem. „Ty si myslíš, že lež je jako lež, a zdálo by se, že máš pravdu. A nemáš. Mohu si cokoli vymýšlet, dělat si z lidí blázny, provádět mystifikace a taškařiny — a nemám pocit lháře a nemám špatné svědomí; ty lži, chceš-li jim tak říkat, to jsem já sám, takový, jaký jsem, takovou lží nic nepředstírám, takovou lží mluvím vlastně pravdu. Ale jsou věci, kdy lhát nemohu. Jsou věci, do nichž jsem pronikl, jejichž smysl

jsem pochopil, které miluj u a беру vážně. A tam se žertovat nedá. Tam kdybych lhal, potupil bych sám sebe, a to nejde, to po mně nechtěj, to neudělám."

Nerozuměli jsme si.

Ale já jsem Kláru opravdu miloval a byl jsem rozhodnut udělat vše, aby mi nemusela vyčítat. Napsal jsem příštího dne dopis paní Záturecké. Ze ji očekávám pozítří ve dvě hodiny ve svém kabinetě.

Věrna své úžasné metodičnosti, zaklepala paní Zátu- recká na minutu přesně ve stanovenou dobu. Otevřel jsem dveře a zval ji dál.

Konečně jsem ji tedy spatřil. Byla to vysoká žena, velice vysoká, s velikou hubenou venkovanskou tváří, z níž se dívaly bledé modré oči. „Odložte si," řekl jsem a ona si svlékala neobratnými pohyby jakýsi dlouhý tmavý kabát, v pasu zúžený a podivně střižený, kabát, který mi bůhví proč vyvolával představu starodávných vojenských plášťů.

Nechtěl jsem útočit první; chtěl jsem, aby nejdřív vyložil karty soupeř. Když paní Záturecká usedla, přiměl jsem ji po několika větách k řeči.

„Pane Klímo," řekla vážným hlasem a bez jakékoli útočnosti. „Vy víte, proč jsem vás hledala. Můj manžel si vás vždycky velice vážil jako odborníka a charakterního člověka. Všechno záleželo na vaší recenzi. A vy jste mu ji nechtěl dát. Můj manžel tu práci psal celé tři roky. On to měl v životě těžší než vy. Byl učitel, dojížděl denně třicet kilometrů za Prahu. Sama jsem ho vloni donutila, aby toho nechal a věnoval se jenom vědě."

„Pan Záturecký není zaměstnán?" zeptal jsem se.

„Ne..."

„A z čeho žijete?"

„Musím to zatím táhnout sama. Ta věda, pane Klímo, to je manželova vášeň. Kdybyste věděl, co on všechno proštudoval. Kdybyste věděl, co popsal listů. Říká vždycky, že skutečný vědec

musí napsat tři sta stran, aby mu z nich zbylo třicet. A pak do toho přišla ta ženská. Věřte mi, pane Klímo, vždyť já ho znám, on by to určitě neudělal, to, z čeho ho ta ženská nařkla, tomu já nevěřím, ať to řekne přede mnou a před ním! Já znám ženské, možná, že vás má ráda a vy ji rád nemáte. Možná, že chtěla vzbudit ve vás žárlivost. Ale to mi můžete věřit, pane Klímo, můj manžel by se nikdy neopovážil!"

Poslouchal jsem paní Zátureckou a najednou se děla se mnou zvláštní věc: přestával jsem vědět, že je to ta žena, kvůli níž budu muset opustit fakultu, že je to ta žena, kvůli níž padl stín mezi mne a Kláru, ta žena, kvůli které jsem ztratil tolik dnů ve zlosti a nepříjemnostech. Souvislost mezi ní a mezi příběhem, v němž jsme teď oba hráli jakousi smutnou roli, zdála se mi být náhle nejasná, volná, nahodilá, nezaviněná. Najednou jsem chápal, že je to jen moje iluze, když jsem si myslel, že si sami osedláváme příběhy a řídíme jejich běh; že to možná vůbec nejsou *naše* příběhy, že jsou nám spíš odkudsi *zvnějšku* podsunuty; že nás nikterak necharakteri- sují; že nemůžeme za jejich prapodivnou dráhu; že nás unášejí jsouce odkudsi řízeny jakýmsi *cizími* silami; ne, nemyslím nadpřirozenými silami nebes, ale silami lidí samých, kteří když se spojí v celek, jsou si pak pohříchu stále sami sobě *cizími nebesy*.

Ostatně když jsem se díval do očí paní Záturecké, zdálo se mi, že ty oči nemohou vidět na konec činů, zdálo se mi, že se ty oči vůbec nedívají; že jí jen tak plovou po tváři; že jenom tkvějí.

„Snad máte pravdu, paní Záturecká," řekl jsem smířlivě: „Možná, že má dívka opravdu nemluvila pravdu, ale znáte to, když je muž žárlivec; uvěřil jsem jí a ujely mi trochu nervy. To se stane každému."

„Ano, to víte, že ano," řekla paní Záturecká a bylo vidět, že jí spadl kámen ze srdce: „Když to sám uznáváte, tak je dobře. My jsme se báli, že jí věříte. Vždyť by ta žena mohla zkazit mému manželovi celý život. Nemluvím o tom, jaké to vrhá na něho morální světlo. To už bychom nějak skousli. Ale od vašeho posudku slibuje si můj manžel všechno. V redakci ho ujistili, že

záleží pouze na vás. Můj manžel je přesvědčen, že kdyby byla jeho stať otištěna, byl by konečně uznán jako vědecký pracovník. Prosím vás, když se to tedy všechno objasnilo, napíšete mu ten posudek? A může to být rychle?"

Ted' přišla chvíle pomstít se za všechno a ukojit svůj vztek, jenomže já jsem v té chvíli žádný vztek necítil, a to, co jsem ted' řekl, řekl jsem jen proto, že nebylo vyhnutí: „Paní Záturecká, s tím posudkem je potíž. Přiznám se vám, jak to všechno bylo. Já nerad říkám lidem do očí nepříjemné věci. Je to moje slabost. Schovával jsem se před panem Zátureckým a myslel jsem si, že si domyslí, proč se mu vyhýbám. Jeho práce je totiž slabá. Nemá žádnou vědeckou cenu. Věříte mi?"

„To vám těžko mohu věřit. To vám nemohu věřit," řekla paní Záturecká.

„Ta práce je především docela nepůvodní. Rozumějte, vědec musí vždycky na něco nového přijít; vědec nemůže opsat jen to, co už je známé, co napsali jiní."

„Můj manžel tu práci určitě neopsal."

„Paní Záturecká, vy jste tu práci jistě četla..." chtěl jsem pokračovat, ale paní Záturecká mne přerušila.

„Ne, nečetla."

Byl jsem překvapen. „Tak si ji přečtěte."

„Já nevidím," řekla paní Záturecká, „vidím jen světlo a stín, mám nemocné oči, už pět let jsem nepřečetla ani řádek, ale já nepotřebuju číst, abych věděla, jestli je můj muž poctivý nebo ne. To se pozná jinak než čtením. Já svého muže znám, jako matka dítě, já o něm vím všechno. A já vím, že co on dělá, je vždycky poctivé."

Musel jsem podstoupit nejhorší. Předčítal jsem paní Záturecké odstavce ze stati jejího manžela a k tomu jsem jí četl příslušné odstavce z Matějčka, z Pečírky, z Micka, odkud pan Záturecký přejímal své myšlenky a formulace. Ovšem že se nejednalo o vědomý plagiát, šlo spíš o bezděčnou poplatnost autoritám, k nimž pocítoval pan Záturecký upřímnou a neskonalou úctu. Ale každý, kdo by slyšel srovnávané pasáže, musil by pochopit, že

práci pana Zátureckého nemůže otisknout žádný vážný vědecký žurnál.

Nevím, nakolik se paní Záturecká soustřeďovala na můj výklad, nakolik ho sledovala a rozuměla mu, ale seděla pokorně v křesle, pokorně a poslušně jako voják, který ví, že nesmí odejít ze svého stanoviště. Trvalo mi to asi půl hodiny, než jsme skončili. Paní Záturecká vstala z křesla, utkvěla na mně svýma průhlednýma očima a žádala mne bezbarvým hlasem o prominutí; ale já jsem věděl, že neztratila víru ve svého muže, a jestli někomu něco vyčítala, tak jenom sobě, že nedovedla čelit mým argumentům, které jí připadaly temné a nesrozumitelné. Oblékla si svůj vojenský plášť a já jsem pochopil, že tato žena je voják, voják tělem a duší, smutný a věrný voják, voják unavený dlouhými pochody, voják, který

není s to chápat smysl rozkazů, a přece je bude vždycky bez odmluv plnit, voják, který teď odchází poražen, ale bez poskvrny.

Něco v mém kabinetu po ní zůstalo z její únavy, z její věrnosti, z její truchlivosti. Zapomněl jsem náhle na sebe a na své smutky. Smutek, který mne zachvátil v této chvíli, byl čistší a lepší, protože nepramenil ve mně, nýbrž přitékal odkudsi zvenčí, odkudsi zdaleka.

„Tak a teď už se nemusíš ničeho bát," řekl jsem Kláře, když jsem jí v Dalmatské vinárně zopakoval svůj rozhovor s paní Zátureckou.

„Já jsem se přece neměla čeho bát," odpověděla Klára se sebejistotou, jež mne udivila.

„Jak to, že ne? Nebýt tebe, nebyl bych se s paní Zátureckou vůbec scházel!"

„Ze ses s ní sešel, to je dobře, protože to, co jim udělal, bylo trapné. Doktor Kalousek říkal, že to inteligentní člověk může těžko pochopit."

„Kdy ses setkala s Kalouskem?"

„Setkala," řekla Klára.

„A tys mu všechno vyprávěla?"

„No a? Je to snad tajemství? Já dnes moc dobře vím, co jsi."

„Hm."

„Mám ti říct, co jsi?"

„Prosím."

„Stereotypní cynik."

„To máš od Kalouska."

„Proč od Kalouska? Myslíš, že si to nemůžu vymyslet sama? Ty si vůbec o mně myslíš, že tě neumím odhadnout. Ty rád taháš lidi za nos. Panu Zátureckému jsi sliboval posudek —"

„Já jsem mu nesliboval posudek!"

„To je jedno. A mně jsi sliboval místo. Panu Zátureckému ses vymluvil na mě a mně ses vymluvil na pana Zátureckého. Ale abys věděl, to místo mít budu."

„Od Kalouska?" snažil jsem se být uštěpačný.

„Od tebe ne! Ty to máš všude tak prohraný, že to sám ani nevíš."

„A ty to víš?"

„Vím. Ten konkurs nevyhraješ a budeš rád, když tě přijmou v nějaké galerii jako úředníka. Ale musíš si uvě' domít, že to všechno byla jenom tvoje vlastní chyba. Jestli ti můžu dát radu, tak buď' příště poctivý a nikdy nelži, protože člověka, který lže, si žádná žena nemůže vážít."

Vyposlechl jsem Klářino poučení a myslel jsem na to, že byla svým kádrovým původem příliš nápadně ocejchována a že proto vždycky toužila především po *mimikri*; a že si ho mohla najít jen v *mentální* sféře, když její *fyzická* podoba je nenapravitelně nápadná a zářivá. Díval jsem se na ni a uvědomoval si znovu (tentokrát s jakousi lítostí), že je hezká a že se zřejmě cítí být své kráse povinována; že pro ni musí najít uprostřed lidí, mezi nimiž žije, *prostor bezpečí* a musí pak podle toho myslet, mluvit i cítit. UVědomoval jsem si náhle, že spojení s mým lehkomyšlným životem bylo pro ni jakousi křivdou; že se musela cítit být podle podvedena, když najednou poznala, že jí nikdy nemohu

poskytnout to, o čem byla v samé podstatě své samozřejmé bytosti přesvědčena, že jí *spravedlivě* náleží; a že opustí-li mne nyní a bude-li se ucházet o protivného redaktora Kalouska, bude přitom hluboce přesvědčena, že tím činí konečně této ublížené spravedlnosti zadost.

Chtěl jsem jí tyto těžko uchopitelné myšlenky nějak sdělit, ale ještě dříve než jsem si je urovnal v hlavě, vstala, podala mi (zřejmě naposledy) ruku, obrátila se a odešla.

Teprve po chvíli mi došlo, že (navzdory mrazivému tichu, jež mne obklopilo) není můj příběh z rodu tragických, nýbrž spíš komických příběhů.

Poskytlo mi to jakousi útěchu.

Obsah

Já truchlivý bůh	5
Sestřičko mých sestřiček	30
Nikdo se nebude smát	57